

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

спеціальність 242 «Туризм»

освітня програма «Туризм»

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРЗ-41
ЩУР Сніжана Володимирівна

Керівник:
к.г.н., доцент
ЛЕПКИЙ Михайло Іванович

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«30» травня 2024 р.
Гарант освітньої програми:
к.е.н., доцент
ДАЩУК Юлія Євгенівна

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність: 242 «Туризм»
Освітня програма: «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Л.Ю. Матвійчук
(підпис)
« ___ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВИТИ

Щур Сніжані Володимирівні

1. Тема кваліфікаційної роботи «Динаміка розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області»

Керівник роботи *Лепкий Михайло Іванович, к.г.н., доцент*

затверджені наказом вищого навчального закладу від «30» грудня 2023 р. № 440/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи 01.06.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи *нормативно-правові документи України, науково-практична література з основної проблематики роботи, спеціалізовані періодичні видання, окремі Інтернет-ресурси.*

4. Зміст розрахунково – пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму

Розділ 2. Оцінка стану та розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області

Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області

Висновки та рекомендації

1. *Графічне відображення схеми лікувально-оздоровчої автобусної мандрівки «Перлини мінеральних аквально-комплексів Волинської області»*

2. *Графічне відображення схеми можливих напрямків варіативності лікувально-оздоровчого туризму Волинської області в умовах війни*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму	к.г.н., доц. Лепкий М.І.		
Розділ 2. Оцінка стану та розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області	к.г.н., доц. Лепкий М.І.		
Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області	к.г.н., доц. Лепкий М.І.		
Висновки та рекомендації	к.г.н., доц. Лепкий М.І.		

7. Дата видачі завдання 15.12. 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи бакалавра	Термін виконання етапів дипломної роботи бакалавра	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 15.12.2023 р.	
2	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 10.01.2024 р.	
3	Розділ 1. Теоретичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму	до 10.02.2024 р.	
4	Розділ 2. Оцінка стану та розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області	до 10.03.2024 р.	
5	Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області	до 10.04.2024 р.	
6	Висновки та рекомендації	до 01.05.2024 р.	
7	Формування списку використаних джерел	до 10.05.2024 р.	
8	Формування додатків	до 15.05.2024 р.	
9	Оформлення ілюстрованого матеріалу	до 20.05. 2024 р.	
10	Нормоконтроль	до 24.05.2024 р.	
11	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 26.05.2024 р.	
12	Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту	до 01.06.2024 р.	

Здобувач вищої освіти _____ (Щур С.В.)

Керівник кваліфікаційної роботи _____ (доц. Лепкий М.І.)

АНОТАЦІЯ

Щур С.В. «Динаміка розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області». Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Туризм» спеціальності 242 «Туризм». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

У роботі досліджено теоретичні основи лікувально-оздоровчого туризму, проведено оцінку стану та розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області, а також проаналізовано проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є процес розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області. Предмет дослідження – сукупність теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо організації та розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області.

Розвинуто методичний інструментарій пошуку перспективних напрямків розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області для визначення пріоритетів туристичної діяльності з метою формування конкурентних переваг в регіоні.

Розроблено лікувально-оздоровчу автобусну мандрівку територією Волинської області, що дозволяє краще розвинути туристичний потенціал регіону. Надано рекомендації з перспектив розвитку лікувально-оздоровчих мандрівок області.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, додатків.

Ключові слова: мінеральні води, сапропелі, грязі, лікувально-оздоровчий туризм, санаторії, туристична інфраструктура.

ANNOTATION

Shkur S.V. "Dynamics of the development of health tourism in the Volyn region". Manuscript.

Bachelor's qualification thesis of OP "Tourism" specialty 242 "Tourism". Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

The theoretical foundations of medical and health tourism were investigated in the work, an assessment of the state and development of medical and health tourism in the Volyn region was carried out, as well as problems and prospects for the development of medical and health tourism in the Volyn region were analyzed.

The object of research of the bachelor's qualification work is the process of development of health tourism in the Volyn region. The subject of the study is a set of theoretical and methodological provisions and practical recommendations regarding the organization and development of health tourism in the Volyn region.

A methodical toolkit for the search of promising directions for the development of health tourism in the Volyn region has been developed to determine the priorities of tourism activities in order to create competitive advantages in the region.

A medical and recreational bus trip through the territory of the Volyn region has been developed, which allows to better develop the tourism potential of the region. Recommendations are provided on the prospects for the development of health and wellness trips in the region.

The bachelor's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of used sources, appendices.

Key words: mineral waters, sapropel, mud, health tourism, sanatoriums, tourist infrastructure.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	10
1.1. Теоретичні основи сутності лікувально-оздоровчого туризму	10
1.2. Значення лікувально-оздоровчого туризму та його роль у туристичному бізнес	14
1.3. Оцінка туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму України в умовах війни	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	25
2.1. Ресурсні чинники розвитку лікувально-оздоровчого туризму області	25
2.2. Оцінка туристичного потенціалу санаторно-курортних закладів	33
2.3. Розробка маршруту лікувально-оздоровчого туризму Волинською областю	40
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	48
3.1. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму регіону	48
3.2. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчих мандрівок області	50
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми дослідження. Підвищення рівня свідомості про здоровий спосіб життя та профілактику захворювань стає дедалі важливішим для суспільства. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму надає можливість мешканцям регіону та іншим туристам отримувати доступ до якісних медичних послуг, підвищуючи загальний рівень здоров'я та благополуччя.

Лікувально-оздоровчий туризм є важливим джерелом доходу для регіону. Розвиток цієї галузі сприяє залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та розвитку супутніх галузей, таких як готельний бізнес, ресторани та транспортні послуги.

Волинська область володіє значними природними ресурсами, такими як мінеральні джерела, ліси та озера. Використання цих ресурсів для розвитку лікувально-оздоровчого туризму сприятиме привабливості регіону для туристів, які шукають відпочинок у природному середовищі. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму стає важливим елементом конкурентоспроможності Волинської області на туристичному ринку. Запровадження сучасних медичних технологій та рекреаційних послуг дозволить привертати увагу більш широкого кола туристів із різних країн та підвищувати престиж регіону

Залучення туристів через розвиток лікувально-оздоровчого туризму може сприяти розвитку інших секторів економіки області, таких як гостинності, ресторанного бізнесу та роздрібної торгівлі.

Саме ці складові визначають актуальність вибору моєї теми бакалаврської роботи.

Стан вивченості проблеми. Дослідження зарубіжних та українських вчених охоплюють широкий спектр аспектів лікувально-оздоровчих мандрівок, включаючи теоретичні основи, практичні аспекти, аналіз об'єктів, що входять до складу даних турів, і створення регіональних туристичних продуктів на

основі існуючих лікувально-оздоровчих установ. Деякі з них, такі як Л. Кауфман [35] та інші, зосереджуються на загальних підходах до велнес-туризму, визначенні його концепцій та основних тенденцій. Інші, такі як С. Галасюк [10], К. Бабов [2]. І. Бабова [4], Н. Белоусова [6] досліджують конкретні динаміки розвитку лікувально-оздоровчого туризму в українському контексті, зокрема, його природні чинники і особливості формування регіональних туристичних продуктів.

Деякі українські вчені, такі як Л. Ільїн [15], О. Ільїна [27], Р. Качаровський [16], М. Пасічник та інші, в своїх доробках, розглядають розвиток лікувально-оздоровчого туризму на території Волинської області, зосереджуються на значенні розвитку даного різновиду туризму для підвищення конкурентоспроможності області.

Загалом, дослідження вказаних вчених свідчать про активний інтерес до проблем гастрономічного туризму як в світовому, так і в українському контексті, а також про важливість подальшого розвитку цього виду туризму для сталого розвитку та збільшення привабливості туристичної продукції України.

Об'єктом дослідження є процес розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо організації та розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області.

Метою роботи є оцінка динаміки та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області.

Для досягнення поставленої мети вирішено наступні *завдання*:

- розглянути теоретичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму;
- проаналізувати ресурсні чинники розвитку лікувально-оздоровчого туризму області;
- охарактеризувати туристичний потенціал санаторно-курортних закладів Волинської області;

– розробити маршрут лікувально-оздоровчого туризму Волинською областю;

– визначити проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області.

Перелік використаних у ході проведення дослідження методів. Для вирішення мети та завдань дослідження використані наступні методи: аналітичний – для вивчення наукових доробків вчених лікувально-оздоровчого туризму, різноманітних статистичних даних і інших джерел; експертний – для оцінки перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму на території Волинської області і поданні рекомендацій; статистичний – для характеристики даних про природні, інфраструктурні та санаторно-оздоровчі можливості Волинської області.

Джерела інформаційної бази дослідження. Інформаційна база бакалаврської роботи опирається на різноманітні теоретичні дослідження та доробки українських і зарубіжних вчених про розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні та Волинській області. Крім того, при написанні роботи бралися до уваги статистичні дані Головного управління статистики в Волинській області та матеріали тур агенцій, що доступні в мережі Інтернет.

Практична цінність одержаних результатів роботи заключається в тому, що розроблений маршрут, а також рекомендації та висновки можна використовувати для розвитку лікувально-оздоровчих мандрівок області, що в свою чергу підвищить конкурентоздатність Волинської області.

Апробація результатів дослідження. Дослідження питань динаміки розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області розглядалося на всеукраїнській інтернет-конференції молодих учених та студентів «Перспективи розвитку туризму та сфери гостинності в Україні та світі» (травень, 2024 року).

Структура роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків та рекомендацій, додатків; містить 63 сторінки текстового матеріалу, 30 рисунків, 5 таблиць. Список джерел включає 36 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Теоретичні основи сутності лікувально-оздоровчого туризму

Лікувально-оздоровчий туризм набуває дедалі більшої популярності у сучасному світі, де люди шукають способи поліпшення здоров'я та загального самопочуття. Цей вид туризму поєднує відпочинок з медичними та оздоровчими процедурами, пропонуючи комплексний підхід до збереження та відновлення здоров'я.

На теперішній час, як в Україні так і в світі, виділяється велика кількість трактувань даного поняття. Це можна пов'язати з тим, що трактування мандрівок в різноманітних джерелах є різноманітним.

У вітчизняній літературі для опису лікувально-оздоровчого туризму використовуються такі терміни, як:

– лікувальний туризм – орієнтований на отримання медичних послуг та процедур для лікування різних захворювань;

– санаторно-лікувальний туризм – включає відвідування санаторіїв та лікувальних курортів, де надаються медичні та оздоровчі послуги в комплексі з відпочинком;

– оздоровчий туризм – зосереджується на загальному оздоровленні організму через фізичні вправи, дієту, релаксацію та інші оздоровчі практики;

– медичний туризм – включає поїздки за кордон або в інші регіони з метою отримання медичних послуг, які можуть бути недоступними або більш дорогими у рідній країні;

– велнес-туризм – поєднує фізичне, ментальне та емоційне оздоровлення через комплексні програми, що включають спорт, харчування, медитацію та інші практики;

– спа-туризм – орієнтований на відвідування СПА-центрів для отримання процедур, що сприяють релаксації та оздоровленню [2].

Якщо брати до уваги основний законодавчий документ, що регламентує мандрівки, то поняття «лікувально-оздоровчий туризм є мандрівкою до рекреаційних місцин з ціллю відновлення сил і потребує знаходження в санаторно-курортних закладах». Це поняття включає подорожі до курортів і санаторіїв, де туристи можуть отримати комплекс оздоровчих і медичних послуг, спрямованих на поліпшення їх фізичного та психічного стану [14].

Український вчений В. Баєв розглядає дане поняття, як «мандрівка в інші держави чи місцевості з ціллю покупки сервісу медицини чи інших послуг сфери охорони здоров'я». Крім того, медичний туризм слід розглядати з позиції реалізації ним економічної функції, адже ця сфера є значним бюджетоутворюючим джерелом не тільки для окремих регіонів, проте є суттєвим внеском до бюджету окремих країн. Медичний туризм породив нову концепцію на межі сучасної охорони здоров'я та туризму. Не маючи можливості вирішити медичну проблему в своїй країні, пацієнт вибирає країну, лікаря і клініку, де йому можуть запропонувати найсучасніше обстеження і лікування [5].

Бабова І.К. описує «медичний туризм, як подорожі крізь міжнародні кордони з наміром отримати ту чи іншу форму лікування. Це лікування може охоплювати повний спектр медичних послуг, але найчастіше включає стоматологічну допомогу, косметичну хірургію, різні види хірургічної допомоги та лікування безпліддя» [4]

Тихохід Л.В. трактує даний термін, як, в основному, відвідування бальнеологічних ресурсів з ціллю лікування [2].

Отже, якщо трактувати дане поняття в доробках українських вчених, то лікувально-оздоровчий туризм – це специфічний вид туризму, який передбачає організацію подорожей з метою отримання медичних послуг, проведення оздоровчих процедур та поліпшення фізичного і психічного стану людини. Відмінною рисою цього виду туризму є поєднання елементів традиційного

відпочинку з лікувальною діяльністю, що надає можливість відвідувачам отримати користь від оздоровлення в умовах іншого клімату, оточення та культурного середовища.

В англomовній літературі використовується ширший спектр термінів, що відображають різні аспекти та підходи до лікувально-оздоровчого туризму:

- Health Tourism – загальний термін, що охоплює всі види подорожей заради здоров'я, включаючи медичний та оздоровчий туризм;

- Wellness Tourism – фокусується на підтримці та поліпшенні загального благополуччя через фізичні вправи, здорове харчування, релаксацію та інші оздоровчі практики;

- Health Care Tourism – включає поїздки для отримання медичних послуг, включаючи діагностику, лікування та реабілітацію;

- Cure Tourism – спеціалізується на лікуванні хронічних захворювань та реабілітації після серйозних хвороб чи операцій;

- Holistic Tourism – поєднує фізичне, ментальне та духовне оздоровлення через різні практики, такі як йога, медитація, аюрведа та інші альтернативні методи;

- Medical Tourism – включає подорожі для отримання медичних послуг, таких як операції, стоматологічне лікування, косметичні процедури та інше.

- Wellbeing Tourism – охоплює всі аспекти здоров'я та благополуччя, включаючи фізичне, ментальне та емоційне здоров'я

- SPA Tourism – сфокусований на відвідуванні СПА-центрів та курортів для отримання релаксаційних та оздоровчих процедур;

- Health and Wellness Tourism – комбінує елементи як медичного, так і оздоровчого туризму, забезпечуючи комплексний підхід до здоров'я та благополуччя [10].

Поняття «Wellness» було запропоноване в 1961 році американським медиком, що поєднав два терміни «добробут» і «здоров'я». Інші закордонні вчені трактують цей термін, як «становище здоров'я, що гармонізує розуму, духу

та тілу мандрівника на основі здорової їжі, фізичних занять, відпочинку, навчання» [35].

Попри різноманітність термінів, вітчизняна та англійська література мають спільну мету – описати подорожі, спрямовані на покращення здоров'я та якості життя. Основні відмінності полягають у ступені деталізації та акцентах, що робляться на різні аспекти оздоровлення та лікування. Англійська література часто використовує більш специфічні терміни, що відображають різні підходи до оздоровлення, тоді як вітчизняна література часто об'єднує різні види під одним загальним поняттям.

Теоретичні основи лікувально-оздоровчого туризму базуються на різноманітних підходах (рис. 1.1).

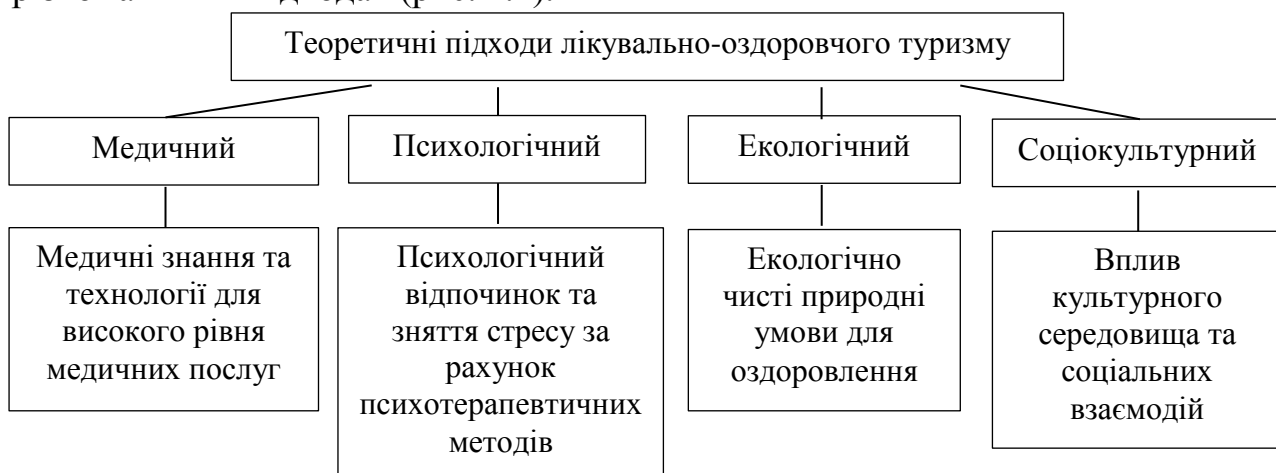

Рис. 1.1. Основні складові лікувально-оздоровчих мандрівок [2]

Лікувально-оздоровчий туризм охоплює кілька ключових складових (рис. 1.2).

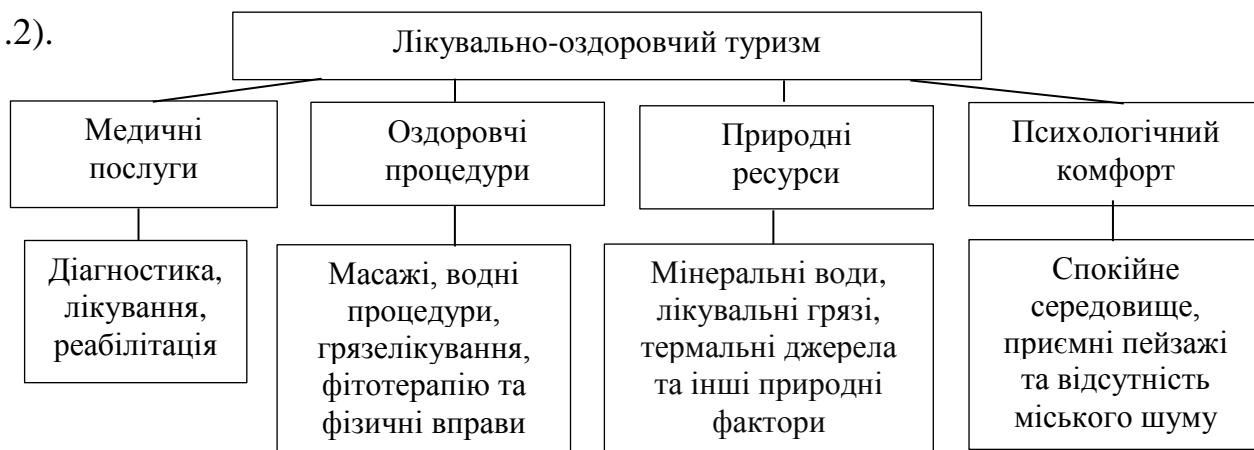

Рис. 1.2. Основні складові лікувально-оздоровчих мандрівок [6]

Отже, лікувально-оздоровчий туризм є багатограним явищем, що поєднує медичні, оздоровчі, соціальні, економічні та екологічні аспекти. Різні термінологічні підходи у вітчизняній та англійській літературі відображають культурні та наукові відмінності, але мають спільну мету – забезпечення комплексного оздоровлення та поліпшення якості життя. Інноваційні підходи, інтеграція в систему охорони здоров'я та популяризація здорового способу життя є ключовими факторами успішного розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

1.2. Значення лікувально-оздоровчого туризму та його роль у туристичному бізнесі

Лікувально-оздоровчий туризм, часто відомий як медичний туризм, представляє собою сектор туристичної індустрії, що спрямований на покращення здоров'я та благополуччя клієнтів шляхом медичних процедур, реабілітації та відпочинку. Цей вид туризму відкриває перед людьми не лише можливість відвідати нові місця та познайомитися зі світовою культурою, а й дозволяє отримати медичні послуги, які можуть бути важливими для покращення їхнього фізичного та психічного стану.

Однією з ключових ролей лікувально-оздоровчого туризму є забезпечення доступу до високоякісних медичних послуг для тих, хто не може отримати їх у своїй країні або хоче скористатися послугами зарубіжних спеціалістів. Деякі країни славляться своїми передовими медичними технологіями, висококваліфікованими лікарями та сучасними лікувальними закладами, що робить їх привабливими для іноземних пацієнтів [25].

Такий вид туризму відкриває перед пацієнтами можливість отримати доступ до передових методів лікування, які можуть бути недоступними у їхній країні. Це особливо важливо для людей, які стикаються зі складними медичними проблемами або хронічними захворюваннями. Лікувально-оздоровчий туризм дозволяє їм отримати кваліфіковану медичну допомогу та

підтримку у сприятливому туристичному середовищі, що може позитивно позначитися на їхньому фізичному та психічному стані.

Більше того, лікувально-оздоровчий туризм має значний економічний вплив на туристичну індустрію. Він стимулює розвиток медичних закладів, готельного бізнесу, ресторанного господарства та інших супутніх галузей. Крім того, цей вид туризму збільшує обсяги міжнародних туристичних потоків, сприяючи зростанню доходів для країни-приймача.

Значущим аспектом лікувально-оздоровчого туризму є його вплив на розвиток місцевих економік. Пацієнти, які приїжджають для отримання медичної допомоги, часто витрачають значні суми грошей на проживання, харчування, транспорт та інші послуги. Це сприяє збільшенню прибутку для бізнесів у сфері туризму та гостинності та стимулює подальший економічний розвиток регіонів.

Ще однією важливою роллю лікувально-оздоровчого туризму є підвищення якості медичних послуг в цілому. Конкуренція між медичними закладами на міжнародному рівні змушує їх підвищувати якість надання послуг, впроваджувати нові технології та підходи до лікування, що призводить до загального покращення медичної допомоги як для місцевих мешканців, так і для іноземних пацієнтів [3].

Нарешті, варто відзначити соціокультурний вплив лікувально-оздоровчого туризму. Цей вид туризму сприяє міжкультурному обміну досвідом і знаннями, покращує взаєморозуміння між націями та сприяє виробленню позитивного іміджу країн-постачальників медичних послуг.

Лікувально-оздоровчий туризм має потенціал вплинути на розвиток інфраструктури країни, особливо у сфері медичного обслуговування. Інвестиції у створення сучасних медичних центрів, реабілітаційних закладів та готелів з лікувальними процедурами стимулюють розвиток індустрії та покращують життя місцевого населення. Крім того, лікувально-оздоровчий туризм сприяє обміну медичними знаннями та технологіями між країнами, що сприяє науковим дослідженням та інноваціям у галузі медицини (рис. 1.3).

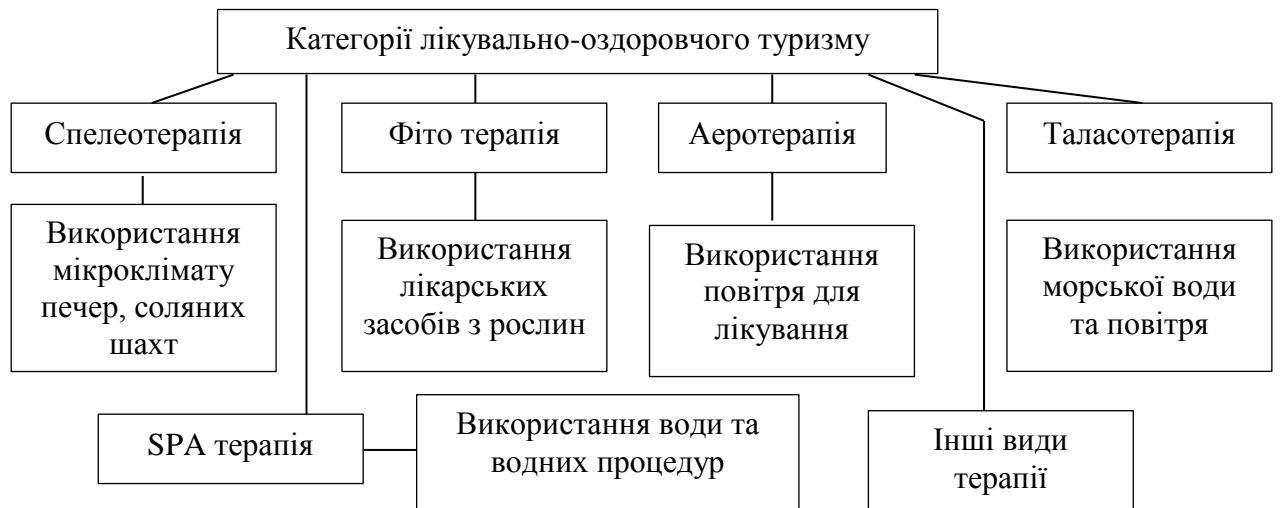

Рис. 1.3. Категорії оздоровчо-лікувального туризму [10]

Однак, важливо враховувати етичні та правові аспекти лікувально-оздоровчого туризму. Деякі країни можуть мати обмеження щодо надання медичних послуг іноземцям, або потребують спеціальних дозволів для їх отримання. Крім того, існує ризик комерціалізації медичної сфери та недостатньої контролю якості наданих послуг, що може призвести до негативних наслідків для пацієнтів.

Оздоровчо-лікувальний туризм, порівняно з іншими формами відпочинку, має свої відмінності, які визначають його специфіку та особливості.

По-перше, незалежно від захворювання, перебування в санаторії або на курорті має тривати не менше трьох тижнів. Це мінімальний термін лікування, який здатний надати позитивний для здоров'я ефект.

Перша особливість, що характеризує оздоровчо-лікувальний туризм, полягає у необхідності тривалого перебування на курорті чи в санаторії. Тривалість цього відпочинку не обмежується кількістю днів, але рекомендується не менше трьох тижнів для того, щоб відчути позитивні зміни у здоров'ї. Це пояснюється тим, що багато процедур та методів лікування потребують певного часу для прояву ефективності та стабілізації стану здоров'я.

По-друге, оздоровчо-лікувальний туризм орієнтований, головним чином, на заможних людей, оскільки перебування в санаторії набагато дорожче, ніж наприклад, пляжний відпочинок. Друга особливість оздоровчо-лікувального туризму полягає в тому, що він частіше вибирають заможні люди. Витрати на перебування в санаторії чи на курорті значно перевищують витрати на звичайний відпочинок, тому він доступний не кожному. Висока вартість цього виду туризму обмежує доступність до нього лише окремим верствам населення, які можуть собі це дозволити.

По-третє, цей вид туризму притаманний особам старшої вікової групи у зв'язку із загостренням у них хронічних захворювань і загальним ослабленням здоров'я.

Третя особливість оздоровчо-лікувального туризму полягає в тому, що він особливо актуальний для людей похилого віку. Старші люди частіше стикаються з хронічними захворюваннями та загальним ослабленням здоров'я, тому вони шукають можливостей для покращення свого стану. Оздоровчо-лікувальні курорти та санаторії надають їм можливість отримати якісне лікування та відновлення здоров'я у сприятливому середовищі, що сприяє покращенню їхнього фізичного та психічного стану [21].

Отже, оздоровчо-лікувальний туризм має свої особливості, що визначають його специфіку та аудиторію. Він є важливим елементом туристичної індустрії, адже відкриває можливості для поліпшення здоров'я та покращення якості життя.

Лікувально-оздоровчий туризм часто взаємодіє з іншими видами туризму, створюючи комплексні туристичні продукти:

- рекреаційний туризм – багато оздоровчих курортів пропонують програми, що поєднують релаксацію та оздоровлення, такі як СПА-процедури та йога;

- культурно-освітній туризм – лікувальні курорти часто знаходяться в історично значущих регіонах, що дозволяє туристам поєднувати оздоровлення з відвідуванням культурних та історичних пам'яток;

– екологічний туризм – використання природних ресурсів для оздоровлення, таких як мінеральні води та термальні джерела, є ключовим елементом екотуризму;

– пригодницький туризм – активні види відпочинку, такі як гірські походи та рафтинг, можуть бути включені в програми оздоровчого туризму для забезпечення фізичної активності [23].

Лікувально-оздоровчий туризм займає важливе місце серед різних видів туризму завдяки своїм унікальним характеристикам та багатогранному впливу на здоров'я, економіку та соціальне життя. Він поєднує елементи медичного, оздоровчого та рекреаційного туризму, створюючи комплексні програми, що сприяють загальному благополуччю людей. Його значення постійно зростає у світлі сучасних тенденцій до здорового способу життя та профілактики захворювань, що робить лікувально-оздоровчий туризм одним із найперспективніших напрямків у туристичній індустрії

1.3. Оцінка туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму України в умовах війни

Лікувально-оздоровчий туризм в Україні традиційно займає важливе місце в структурі національної туристичної індустрії. Курорти, санаторії та оздоровчі комплекси, розташовані у мальовничих місцевостях, мають багаторічну історію та досвід надання високоякісних послуг. Завдяки багатству природних ресурсів, розмаїттю кліматичних зон та наявності сучасних медичних і оздоровчих закладів, Україна має значний потенціал для розвитку цього виду туризму. Проте, у сучасних умовах війни, туристичний сектор, зокрема лікувально-оздоровчий туризм, стикається з безпрецедентними викликами та труднощами.

Далі оцінку переваг туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму України.

1. Природні ресурси. Україна володіє різноманітними природними ресурсами, які сприяють розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Це мінеральні води, лікувальні грязі, термальні джерела та сприятливі кліматичні умови. Карпати, Приазов'я, Причорномор'я та інші регіони відомі своїми курортами, що використовують ці природні фактори для оздоровлення (рис. 1.4).

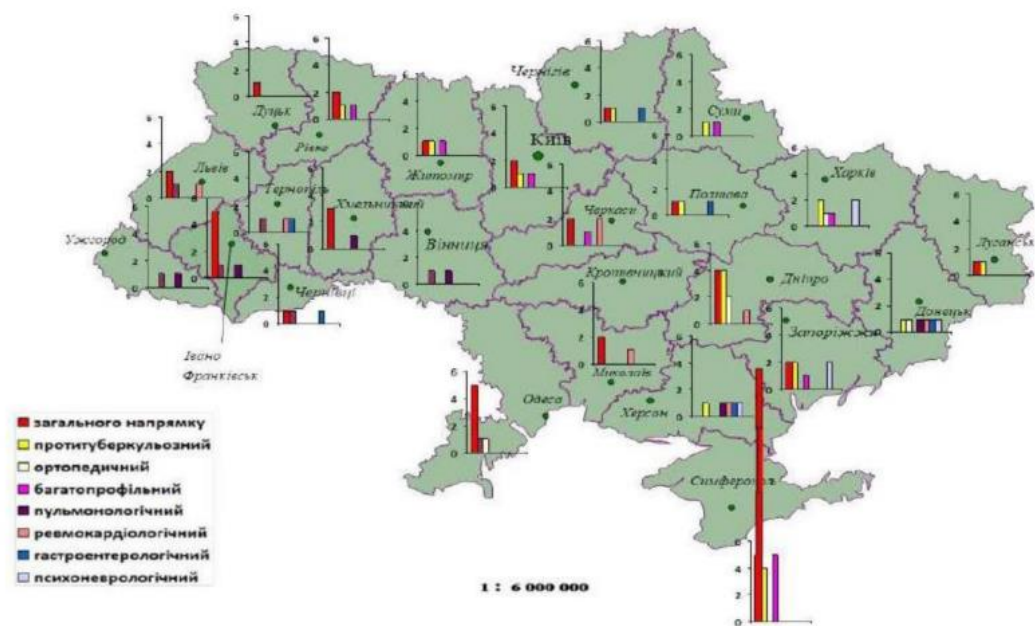

Рис. 1.4. Напрямки оздоровлення лікувально-оздоровчого туризму України [25]

2. Медичні послуги. Українські санаторії та оздоровчі комплекси пропонують широкий спектр медичних послуг, включаючи кардіологічні, гастроентерологічні, неврологічні та ортопедичні програми. Висококваліфіковані медичні працівники, сучасне обладнання та індивідуальний підхід до пацієнтів роблять ці заклади привабливими для туристів (рис. 1.5).

Як бачимо з рисунка всього в західних та південних областях України, які володіють найбільшим потенціалом лікувально-оздоровчого туризму нараховується 822 санаторно-курортних заклади. Найбільше їх розташовано на території Одеської (321), Миколаївської (192) та Херсонської (168) областей.

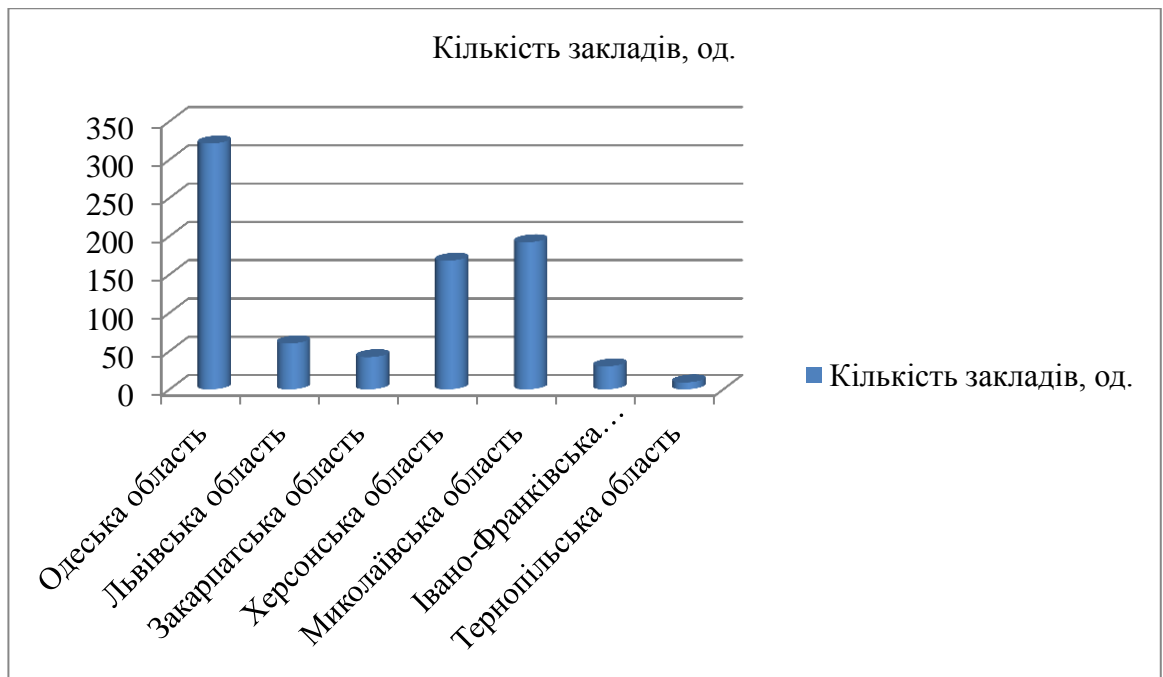

Рис. 1.5. Кількість установ лікувально-оздоровчого туризму по областях [6]

По структурі закладів лікувально-оздоровчого туризму, то найбільше в Україні є дитячих закладів відпочинку (81,9%) та бази відпочинку (11,8%) (табл. 1.1, рис. 1.6).

Таблиця 1.1

Структура закладів лікувально-оздоровчого туризму в Україні [6]

Назва закладу	Кількість закладів, %
Дитячі заклади відпочинку	81,9
Бази відпочинку та інші заклади	11,8
Санаторії та пансіонати з лікуванням	2,7
Дитячі заклади оздоровлення	2,3
Будинки та пансіонати відпочинку	0,6
Санаторії та профілакторії	0,5
Оздоровчі заклади 1-2 денного перебування	0,1
Бальнеологічні заклади лікування	0,01

Більша частина даних закладів розташовується не в курортних та природно-заповідних територіях (1086), а на території курортів знаходиться лише 512 різноманітних закладів лікувально-оздоровчого туризму. Найбільше різноманітних санаторіїв та пансіонатів і відпочинкових баз (табл. 1.2).

Рис. 1.6. Види закладів лікувально-оздоровчого туризму в Україні [11]

Таблиця 1.2

Місце розташування закладів оздоровчо-лікувального туризму в Україні [11]

Вид закладу	Місце розташування		
	курорт	національний парк	інша територія
Санаторії-профілакторії	3	-	48
Бальнеологічні лікувальні установи	-	-	3
Пансіонати з лікуванням	6	-	6
Цілорічні дитячі заклади оздоровлення	3	-	10
Санаторії та пансіонати з лікуванням	83	2	82
Дитячі санаторії	18	2	82
Будинки відпочинку	-	-	14
Бази відпочинку	389	23	799
Пансіонати відпочинку	9	2	43
Оздоровчі заклади 1-2 денного перебування	1	-	3

З погляду відпочинку, великою цінністю є заклади, розташовані у межах національних парків. Тут включено два санаторії, два дитячих санаторії, два пансіонати для відпочинку та 23 бази відпочинку. Отже, в Україні існує значна кількість підприємств санаторно-курортного профілю, що є позитивним аспектом для лікувальної та рекреаційної діяльності. Однак, останнім часом спостерігається тенденція до зниження показників функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

Завдяки розташуванню у природних заповідних зонах, санаторії та бази відпочинку у національних парках стають особливо привабливими для тих, хто шукає спокій та відновлення в зв'язку з природними красами та чистим повітрям. Однак, незважаючи на потенціал, який мають ці заклади, останнім часом спостерігається зменшення інтересу до них та зниження активності відвідувачів. Це може бути пов'язано з рядом причин, таких як конкуренція з іншими формами відпочинку, зростання цін на послуги, а також недостатня реклама та маркетингова стратегія. Тому важливо вживати заходів для повернення уваги та збільшення популярності цих закладів серед відпочиваючих [33].

Якщо брати до уваги українські медичні заклади, то вони долучають три основні моделі приваблення пацієнтів із-за кордону:

- пряме залучення клініками – клініки безпосередньо запрошують іноземних пацієнтів і самостійно займаються всіма питаннями їхнього сервісу. Це включає організацію лікування, проживання, та інших необхідних послуг. Такий підхід дозволяє клінікам контролювати весь процес і забезпечувати високий рівень сервісу;

- залучення агентських компаній – спеціалізовані компанії, які працюють на ринку міжнародного медичного туризму, займаються залученням пацієнтів до українських клінік. Вони діють на агентських засадах, отримуючи оплату від медичних центрів за свої послуги. Ці компанії пропонують широкий спектр супровідних послуг, включаючи гостинність, туристичні послуги, транспортні рішення, а також юридичну підтримку. Цей підхід дозволяє клінікам зосередитися на медичних аспектах, тоді як агентські компанії займаються організаційними;

- направлення місцевих лікарів – місцеві лікарі з інших країн рекомендують своїх пацієнтів на лікування в українські клініки. Важливо відмітити, що більшість лікарів не очікують винагороди від клінік, а діють в інтересах своїх пацієнтів. Це підвищує рівень задоволеності та лояльності пацієнтів, оскільки вони відчують, що їхні інтереси на першому місці.

Ці моделі залучення іноземних пацієнтів дозволяють українським клінікам розширювати свою пацієнтську базу та підвищувати міжнародний престиж, надаючи високоякісні медичні послуги і забезпечуючи комфортний досвід для пацієнтів з-за кордону [34].

3. Доступність цін. У порівнянні з аналогічними закладами в Європі, українські курорти пропонують конкурентоспроможні ціни на послуги. Це робить їх доступними для широкого кола туристів, включаючи іноземців.

Внутрішній туризм в Україні має різноманітні напрями, і навіть під час військового стану зберігається попит на медичний туризм. Українські лікарі є висококваліфікованими фахівцями, а послуги медичних закладів відзначаються високою якістю. Крім того, у порівнянні з європейським ринком, ціни на медичні та оздоровчі послуги в Україні нижчі на 40-70%. На міжнародному ринку популярними є різноманітні медичні послуги українських фахівців (рис. 1.7).

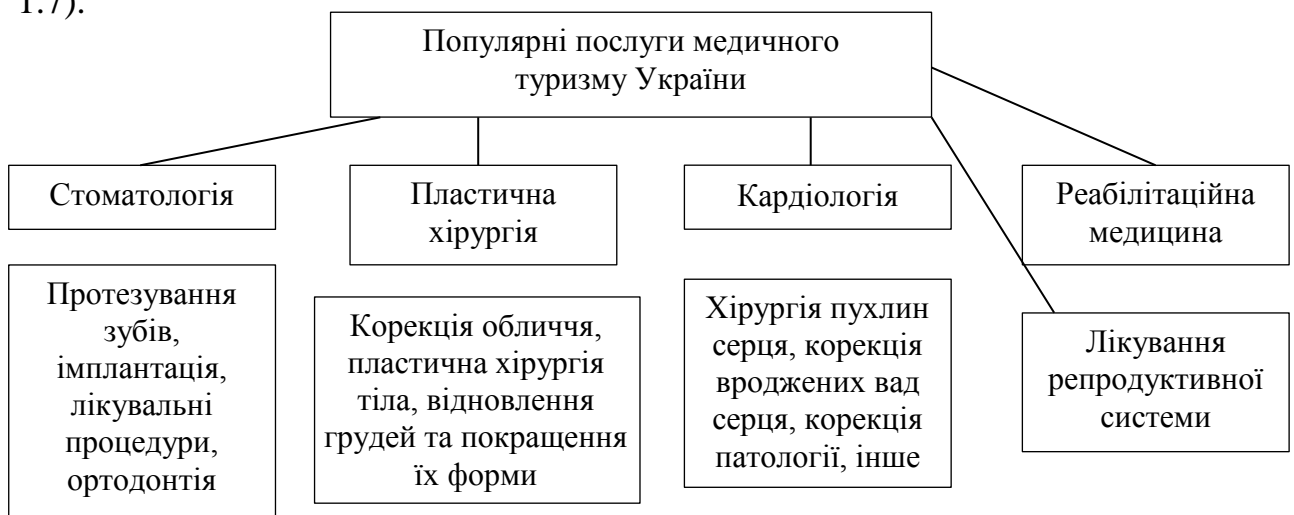

Рис. 1.7. Послуги медичного туризму в Україні [13]

Так в 2019 році, наприклад в Україні з точки зору медичного туризму приїхало 65 000 мандрівників, що принесли в бюджет країни по 2 800\$ за одного мандрівника.

Туристичних фірм, які надають послуги з організації медичних турів і є надійними та популярними серед українців, дуже мало. На даний момент їх є чотири компанії:

– **Sofort Med** – організація лікування в Німеччині онкології, стоматології, ортопедії, пластичної хірургії, кардіології та гінекології. Вартість їхніх послуг фіксована і не залежить від рахунку клініки. Клієнти вибирають один із трьох пакетів супроводу «полегшений», «комфорт», «бізнес»;

– **MediGlobus** – організовує лікування в 23 країнах за 60 напрямками. Послуги охоплюють вибір медзакладу і лікаря, візову підтримку, бронювання, трансфер, переклад;

– **MedGlobal** – міжнародний провайдером. Послуги охоплюють вибір клініки, отримання візи, зустріч в аеропорту, переклад. Організують лікування будь-якого профілю;

– **MedTour** – послуги бронювання візиту, візова підтримка, організація перельотів, бронювання готелю, трансфер та онлайн-супровід. Організовує будь-яке лікування [21].

В умовах війни туризм стає складним завданням для будь-якої країни. Особливо це стосується лікувально-оздоровчого туризму, який має значний потенціал у залученні як внутрішніх, так і зарубіжних туристів. Україна, зі своїм різноманітним ландшафтом, лікувальними джерелами та культурним надбанням, не виключення.

Загалом, оцінка туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму України в умовах війни вимагає аналізу безпеки, доступності медичних послуг, ефективної рекламної стратегії та співпраці з міжнародними партнерами. Лише за умови комплексного підходу можна зберегти та розвинути цей сектор туризму в непевних умовах.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Ресурсні чинники розвитку лікувально-оздоровчого туризму області

Волинська область, з її розмаїттям природних ресурсів, володіє великим потенціалом для зростання лікувально-оздоровчих мандрівок. Природні умови області, такі як сприятливий клімат, присутність лікувальних грязей та мінеральних вод, а також розгалужений каскад аквальних сукупностей, створюють сприятливу базу для розвитку даного різновиду туризму. Красиві природні ландшафти та розмаїття лісових ресурсів надають регіону привабливості для відпочинку та відновлення здоров'я. Проте, у сучасних умовах використання цих потенціалів обмежено або недостатньо ефективно використовується.

Клімат Волинської області характеризується помірно континентальним характером. Зимовий період характеризується м'якістю з нетривалими морозами, теплий та нежаркий літній період, а весна й осінь відзначаються затяжними періодами із великою кількістю опадів. Опадів на території досліджуваного регіону випадає багато – 600-650 мм на рік, з найбільшими кількостями в червні, липні та серпні (80-90 мм за один місяць) (рис. 2.1).

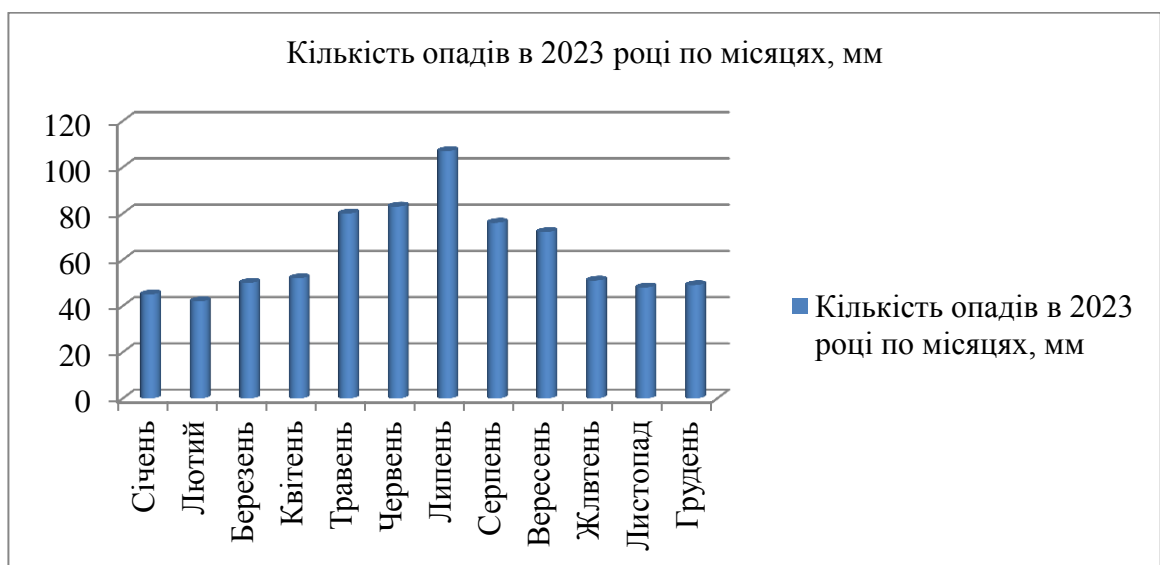

Рис. 2.1. Річна кількість опадів у Волинській області [7]

Якщо порівнювати випадання атмосферних опадів, то 70% відноситься до теплового періоду року. Так в 2023 році найбільша кількість днів з дощами припала на травень-серпень (рис. 2.2).

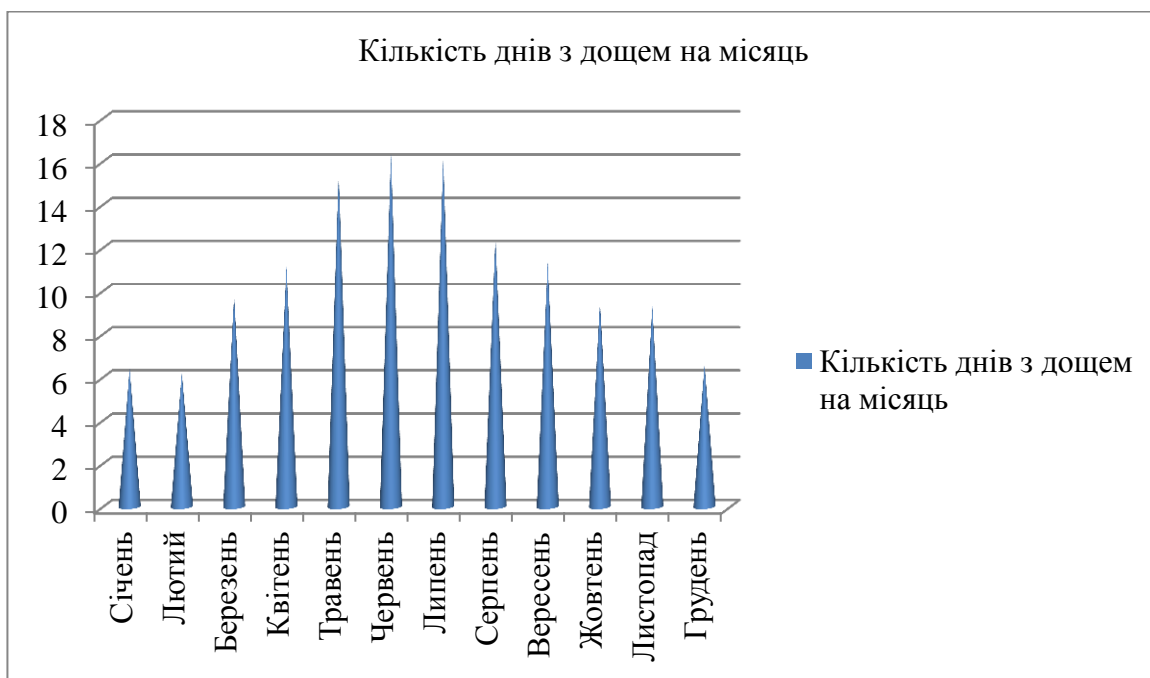

Рис. 2.2. Кількість днів з дощем у Волинській області [7]

Вагомим аспектом оцінки рекреаційної важливості клімату є значення ультрафіолетової радіації, яке володіє бактерицидним та утворювально-вітамінним впливом на життєдіяльність людини. Наприклад, потрібну її кількість можна отримати в липні за 15-20 хвилин. Даний показник сонячних променів слугує тривалим прогулянкам та походам, а також дозволяє вести активне та здорове життя.

Волинський регіон дістає 93 ккал/см^2 загального сонячного впливу на рік, однак прямий сонячний вплив знижується через високу хмарність і становить лише 40% від загального.

Для оздоровлення людини також вагомим значенням є оцінювання міждодової зміни основних показників погоди. Так наприклад, якщо температура коливається на $4 \text{ }^\circ\text{C}$ і атмосферний тиск на 6 мм рт. ст., то це викликає поганий стан людини. Якщо взяти Волинську область, то такі

температурні коливання спостерігаються впродовж 30-45 днів, а коливання атмосферного тиску також спостерігається в таких межах [16].

Волинська область має різноманітний спектр погодних умов, які сприяють рекреаційній діяльності та відпочинку. Серед них комфортні, прохолодні субкомфортні й жаркі субкомфортні погоди. Комфортна погода найчастіше спостерігається влітку, у проміжку від 5 до 8 днів на літо. Жарка погода у Волинській області є рідкістю. У другій половині літа, умови для проведення кліматолікувальних процедур стають підходящими (рис. 2.3). Протягом цього часу можна проводити повітряні ванни.

Рис. 2.3. Показники середньої температури повітря літніх місяці у Волинській області [7]

Води більшості озер області стають придатними для купання з середини червня, а купальний сезон триває до вересня, в середньому 80 днів на рік. Максимальна температура води в озері спостерігається на початку серпня і становить близько 20 °С. Проте на початку весни та в кінці осені погодні умови не сприятливі для відпочинку на відкритому повітрі. Оптимальний період для відпочинку триває близько 150-155 днів у теплу пору року, особливо в північно-західних районах області. У холодний період року (листопад-березень) середня температура становить 1-3 °С.

Температура найбільш холодного місяця на території Волинської області – січня коливається в межах -6 °С. Сонячні дні взимку зустрічаються протягом 40-45 днів, в інший час – погода неясна чи з опадами [27].

Постійно лежачий сніговий покрив на території Волинської області появляється в другій частині грудня: в північній частині триває в середньому 80 днів, в центральній – 70 днів, в південній – 50-60 днів (рис. 2.4). Крім того, по території області можна спостерігати ожеледиці та заметілі протягом 15-20. Середня висота снігу – від 10 до 15 см.

Рис. 2.4. Показник снігового покриву Волинської області [7]

Сприятливий період для організації зимових видів туризму та відпочинку триває в середньому 50 днів. Найкращими для розвитку рекреації в зимовий період є північні райони області. Параметри кліматичних умов Волинської області відповідають оптимальним вимогам для розвитку всіх основних видів рекреаційної діяльності як в зимові, так і в літні місяці.

Рельєф Волинської області має рівнинний характер і тільки по деякій місцевості є невеликі висотні перепади, що є оптимальними для спеціальних маршрутів, що прокладаються для лікувальної ходьби і є корисними для дихальної, серцево-судинної систем, а також опорно-рухового апарату, сприяючи загальному оздоровленню [27].

Волинська область багата на ресурси мінеральних лікувально-столових вод. Геологічні особливості регіону спричинили наявність мінеральних вод чотирьох типів на різних геологічних горизонтах: гідрокарбонатно-кальцієві, гідрокарбонатно-натрієві, хлоридно-кальцієві, хлоридно-натрієві з невеликими домішками йоду та бромю. Загальна мінералізація цих вод варіюється від 1 до

127 г/дм³, що дозволяє використовувати їх як для пиття, так і для приймання мінеральних ванн. Дані води Волинської області належать до Волино-Подільського артезіанського басейну, а найпоширеніші водоносні горизонти зустрічаються в крейдових та неогенових відкладах. На території області відомі 7 родовищ мінеральних вод та 7 проявів мінеральних вод (табл. 2.1-2.2).

Таблиця 2.1

Розвідані родовища мінеральних вод [27]

№	Назва родовища	Місцезнаходження	Запаси, м ³ /добу	Вектори застосування
1	Луцьке	м. Луцьк, Луцький р-н	151	Лікувально-столова, питна
2	Волинське	м. Луцьк, Луцький р-н	354	Столова, питна
3	Журавицьке	с. Журавичі, Луцький р-н	240	Лікувальна
4	Шацьке	с. Гаївка, Ковельський р-н	16,7	Лікувальна, зовнішня
5	Ковельське	м. Ковель, Ковельський р-н	90	Лікувальна, зовнішня
6	Родовище санаторію «Пролісок»	с. Грем'яче, Луцький р-н		
7	Йоданка	с. Павлівка, Володимирський р-н	35	Столова, питна

Таблиця 2.2

Прояви розвіданих мінеральних вод [27]

№	Назва родовища	Місцезнаходження	Запаси, м ³ /добу	Вектори застосування
1	Свердловина 5559	с. Тур, Ковельський р-н	455	Лікувально-столова
2	Свердловина 1425	с. Велика Осниця, Камінь-Каширський р-н	307	Столова, питна
3	Свердловина 6361	с. Козлиничі, Камінь-Каширський р-н	717	Столова, питна
4	Свердловина 6303	с. Костюхнівка, Камінь-Каширський р-н	860	Столова, питна
5	Оконське	с. Оконськ, Камінь-Каширський р-н	700	Питна
6	Свердловина 336	с. Фалемичі, Володимирський р-н	190	Столова, питна
7	Свердловина 1022	с. Нові Червища, Камінь-Каширський р-н	315	Лікувальна, зовнішня

В північній частині Волинської області розвідано поклади гідрокарбонатно-кальцієвих, гідрокарбонатно-натрієвих та хлоридно-кальцієвих вод, які можна використовувати для лікування захворювань серцево-судинної та системи кровообігу, периферичної нервової системи та інших захворювань.

Поблизу села Журавичі Луцького району були розвідані хлоридно-натрієві води, які за своїми характеристиками схожі на джерела Моршинське №1 і Єсентуки №17. Вони є ефективними для захворювань серцево-судинної, дихальної та травної систем, гінекологічних і шкірних хвороб. Колись тут функціонував бальнеологічний санаторій [32].

Біля Ковеля знаходиться джерело хлоридно-натрієвої та йодобромної води, яке за якістю аналогічне джерелу в Друскінінці. Цю воду використовують для лікування в дитячому санаторії «Турія».

Поблизу Луцька розташовані родовища йодобромної та хлоридно-натрієвої води, яку використовують, як питну столову та мінеральну. Розвідані запаси води – 354 м³/добу. Санаторій «Пролісок» у селі Грем'яче Луцького району має власні хлоридно-натрієво-бромні води, яку застосовують для лікуванню ендокринної та кишково-шлункової систем [27].

Важливим компонентом природно-ресурсної здатності Волинської області є лікувальні грязі, представлені родовищами торфу та сапропелю.

Торф'яні грязі знаходяться в болотистих районах регіону через тривале гниття рослин в високій вологості та поганого доступу кисню. Вони містять високий вміст органічних речовин (понад 50%).

На території Волинської області розташовані 423 родовища торфу, з яких 33 – класифіковані як лікувальні (купоросні торфи з мінералізацією 2–3 г/дм³) (табл. 2.3).

Використання їх, як родовища лікувальних грязей у Волинській області обмежене – їх застосовують лише в декількох санаторіях і профілакторіях, а також у деяких поліклініках і лікарнях. Однак запаси лікувальних грязей дозволяють значно розширити географію їх використання для потреб населення. Лікування торфовими грязями рекомендується при різних захворюваннях, де присутні запальні процеси, трофіка тканин та інші проблеми. Найширше грязелікування застосовується при захворюваннях органів руху, нервової системи, органів травлення, периферійних судин, органів дихання, шкіри та очей [27].

Родовища торфових лікувальних грязей області [15]

№	Назва родовища	Місцезнаходження	Запаси, тис.м3
1	Шацьке	урочище «Городище», Ковельський р-н	4768
2	Тетеринське	урочище «Тетеринське», Камінь-Каширський р-н	198
3	Берестечківське	м. Берестечко, Луцький р-н	41,2
4	Лишнівське	с. Лишнівка, Камінь-Каширський р-н	165
5	Журавицьке	с. Журавичі, Луцький р-н	217
6	Головнянське	с. Головне, Ковельський р-н	60
7	Ставівське	с. Ставок, Ковельський р-н	39
8	Машівське	с. Машів, Ковельський р-н	28
9	Троянівське	с. Троянівка, Камінь-Каширський р-н	40
10	Гайківське	с. Гаївка, Ковельський р-н	36

Сапропелеві лікувальні грязі володіють цінними лікувальними властивостями, що не поступаються торф'яним. Найбільші їх запаси зосереджені в озерних родовищах Камінь-Каширського (4135,3 тис. т) та Ковельського (2146,0 тис. т) районів. Органо-силікатного сапропелю в регіоні розвідано 10277,5 тис. т, з найбільшими родовищами в Ковельському (6223,8 тис. т) та Камінь-Каширському (1264,6 тис. т) районах (рис. 2.5).

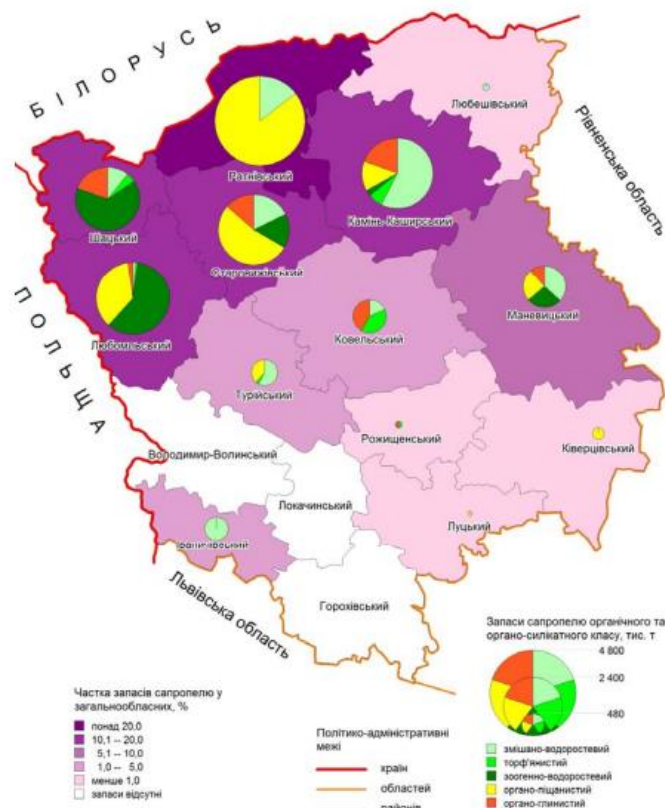

Рис. 2.5. Родовища сапропелевих лікувальних грязей в регіоні [26]

Сапропелеві грязі пропонуються для лікування захворювань кістково-м'язової системи, наслідків травм опорно-рухового апарату та інших захворюваннях (рис. 2.6).

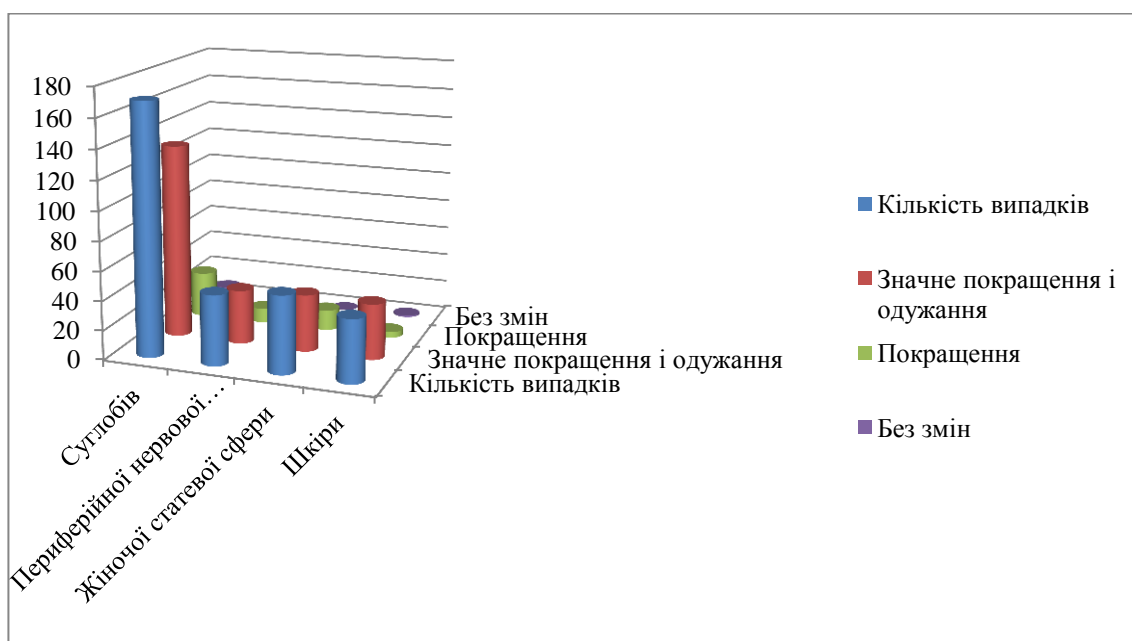

Рис. 2.6. Результати лікування сапропелевими грязями [15]

Однак, грязелікування має протипоказання, зокрема при хронічній нирковій недостатності, комбінованих вадах серця, захворюваннях, що супроводжуються патологічною ламкістю кісток та інших станах.

Волинська область має значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, завдяки сприятливим кліматичним умовам як у теплий, так і в холодний періоди року. Це створює можливості для цілорічної рекреаційної діяльності. Природні умови області дозволяють використовувати цілий комплекс лікувальних процедур, таких як кліматотерапія, повітряні та сонячні ванни, купання в озерах та використання мінеральних вод.

Загалом, розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Волинській області має великий потенціал для сприяння економічному зростанню регіону, створення нових робочих місць та підвищення якості життя місцевого населення. Це потребує комплексного підходу та співпраці між державними установами, місцевою владою та приватним сектором для досягнення максимального ефекту.

2.2. Оцінка туристичного потенціалу санаторно-курортних закладів

Туристичний потенціал санаторно-курортних закладів Волинської області є важливим елементом розвитку як локальної, так і національної економіки. Санаторно-курортні заклади, зосереджені в регіоні, мають значні можливості для залучення туристів завдяки своїм унікальним природним ресурсам, сучасній інфраструктурі та високоякісним послугам.

На території Волинської області станом на 01.01.2024 рік здійснюють свою роботу 4 санаторно-курортні установи – Волинський обласний санаторій «Лісова пісня», санаторій матері і дитини «Пролісок», Волинський обласний санаторій для дітей з батьками «Дачний», відокремлений підрозділ база відпочинку санаторій профілакторій «Шахтар» ДП «Волиньвугілля». Крім того, на території області функціонує пансіонат «Шацькі озера» (табл. 2.4). Така незначна кількість даних закладів показує існуюче положення лікувально-оздоровчого туризму на території Волинської області.

Таблиця 2.4

Санаторно-курортні установи Волинської області [11]

№	Назва установи	Місцезнаходження закладу	Напрямок оздоровлення
1	Волинський обласний санаторій «Лісова пісня»	вул. Пісочна, 6, с. Гаївка, Ковельський р-н	багатопрофільний санаторно-курортний та реабілітаційний заклад
2	Волинський обласний санаторій для дітей з батьками «Дачний»	вул. Вишнева, 25, с. Жабка, Луцький р-н	неврологічний та медико-соціальна реабілітація дітей
3	Санаторій матері і дитини «Пролісок»	вул. Грушевського, 100, с. Грем'яче, Луцький р-н	багатопрофільний санаторно-курортний та реабілітаційний заклад для дітей
4	ВП БВ санаторій профілакторій «Шахтар» ДП «Волиньвугілля»	вул. Незалежності, 2а с. Павлівка, Володимирський р-н	багатопрофільний санаторно-курортний та реабілітаційний заклад
5	Пансіонат «Шацькі озера»	урочище Гушово, с. Світязь, Ковельський р-н	багатопрофільний санаторно-курортний та реабілітаційний заклад

Протягом 2016 року було впроваджено перетворення санаторію для матері та дитини «Турія» у місті Ковель. Майновий комплекс цієї установи був

переданий обласному ліцею з підвищеною військово-фізичною підготовкою. Крім того, реорганізовано Волинський обласний санаторій «Згорани» у селі Згорани, який передали на баланс ВОС «Лісова пісня». Ще один санаторно-курортний заклад – КП «Обласний протитуберкульозний санаторій для дорослих» у селищі Колки передали на баланс в КП «Волинський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр» Волинської обласної ради [27].

Більшість санаторіїв Волинської області використовуються для кліматотерапії, але менша частина з них також пропонує бальнеологічні та грязелікувальні процедури.

Волинський обласний санаторій «Лісова пісня» розташований у селі Гаївка, Шацькому районі, відомий своєю успішною роботою з 1971 року та спеціалізується на лікуванні різних терапевтичних і неврологічних захворювань (рис. 2.7). Це сучасний санаторно-курортний заклад, що має високоякісну лікувально-діагностичну базу, досвідчений медичний персонал та комфортні номери. Завдяки своєму рівню обслуговування, санаторій завоював популярність як на Волині, так і за її межами [9].

Рис. 2.7. Санаторій «Лісова пісня» [9]

Загальна кількість ліжок складає 420 одиниць, а для відпочивальників доступні різноманітні типи номерів, включаючи люкси, напівлюкси та номери з усіма зручностями, серед яких є також варіанти для осіб з обмеженими можливостями. Крім того, для сімейного відпочинку вони пропонують дерев'яні будиночки класу «люкс» на 8 місць (рис. 2.8).

★★★★★
«ЛЮКС» №102, №103

★★★★★
БУДИНОК 2-ПОВЕРХОВИЙ

★★★★★
«НАПІВЛЮКС» 2-МІСНИЙ, 2-КІМНАТНИЙ

Рис. 2.8. Номери санаторію «Лісова пісня» [9]

У санаторії «Лісова пісня» проводиться лікування різних захворювань, таких як хвороби серцево-судинної системи, органів дихання, шлунково-кишкового тракту, хребта, нервової та ендокринної систем, а також псоріазу. Лікування здійснюється за допомогою сучасної медичної апаратури та препаратів, а також включає в себе фітотерапію, мануальну терапію, гомеопатію, гірудотерапію, лікування торф'яними грязями та мінеральною водою [9].

Санаторій пропонує різні види процедур, такі як психологічне розвантаження, музико- та ароматерапія, підводні та гідролазерні душі, масаж, тренажерний зал, лікувальна гімнастика та інші (рис. 2.9). Планується будівництво басейну з різноманітними гідропроцедурами та лікувально-масажними гірками.

Рис. 2.9. Лікувальні процедури санаторію [9]

Діагностична база санаторію дуже потужна і включає клінічні та біохімічні дослідження, а також різноманітні кабінети і консультації лікарів

різних спеціалізацій, включаючи кардіологію, терапію, невропатологію, отоларингологію, гінекологію, ортопедію, стоматологію та інші.

Важливим аспектом процесу лікування та відновлення після серйозних захворювань є забезпечення повноцінного чотириразового харчування, яке враховує потреби в дієті. У їдальні санаторію можуть одночасно перебувати до 480 гостей, що дозволяє ефективно організувати харчування для всіх відпочиваючих. Крім того, для урочистих подій та святкових заходів є ресторан на 100 місць і «Колиба» на 40 місць, розташовані на березі озера (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Організація харчування в санаторії [9]

Обласний санаторій «Дачний» у Волинській області зосереджує свою діяльність на лікуванні дитячих неврологічних захворювань, таких як наслідки менінгітів, енцефалітів, мієлітів, невритів, вроджені інфекційні ураження нервової системи, а також на травматичних ушкодженнях головного і спинного мозку та дитячому церебральному паралічі (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Волинський обласний санаторій для дітей з батьками «Дачний»

[8]

Для оздоровлення використовуються різноманітні методи, такі як дієтотерапія, аероіонотерапія, кисневі коктейлі на основі відварів з трав, теренкур, парафінолікування, логопедична корекція та Монтессорі-терапія. Санаторій має загальну кількість 100 ліжко-місць (рис. 2.12) [8].

Рис. 2.12. Лікувальні процедури в санаторії [8]

Санаторій матері і дитини «Пролісок» розташований на території національного природного парку «Цуманська пуца». Житлові будівлі та 15 дерев'яних літніх будиночків розташовані серед соснових дерев (рис. 2.13). Санаторій має два власних басейни: звичайний та термальний, з мінеральною водою, що отримується з власного джерела. Ця вода використовується не лише для пиття, але й для різноманітних бальнеологічних процедур.

Рис. 2.13. Санаторій матері і дитини «Пролісок» [31]

Лікувальна база «Проліска» пропонує понад 80 лікувальних та SPA-процедур, використовуючи найсучасніші методи та підходи. Показаннями для

лікування є захворювання опорно-рухового апарату, органів травлення, органів дихання, ендокринної системи, психологічна реабілітація та серцево-судинна система.

В санаторії доступні 5 медичних програм: «Вода», «Мінімальна», «Загальнооздоровча», «Опорно-рухова» і «Релакс». Лікувальна база санаторію включає широкий спектр природних та штучних лікувальних факторів.

Щодо проживання, санаторій пропонує різні формати (рис. 2.14):

- стандартні одномісні номери;
- двомісні номери з двома одномісними ліжками;
- однокімнатні та двокімнатні сімейні номери;
- сімейні номери класу люкс;
- дерев'яні будиночки [31].

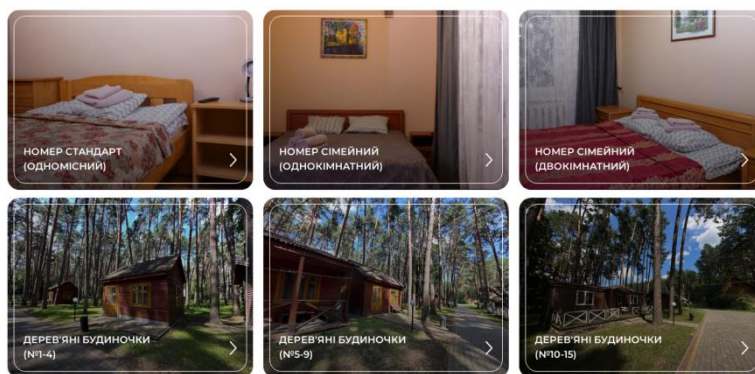

Рис. 2.14. Номери санаторію матері і дитини «Пролісок» [31]

Відокремлений підрозділ база відпочинку санаторій профілакторій «Шахтар» ДП «Волиньвугілля» розташований у селі Павлівка, Володимирського району, спеціалізується на оздоровленні осіб, які страждають на захворювання опорно-рухового апарату та органів дихання не туберкульозного характеру. Загальна кількість місць в санаторії – 180. Тривалість перебування в санаторії може становити від 1 до 5 місяців. Для оздоровлення пацієнтів використовуються такі методи як аерозольотерапія, фітотерапія, спелеотерапія та інші процедури. Значний вплив на оздоровлення мають навколишній хвойний ліс і водойми, які оточують санаторій (рис. 2.15) [16].

Рис. 2.15. Санаторій профілакторій «Шахтар» ДП «Волиньвугілля» [16]

Знаходиться на західному узбережжі озера Світязь, серед соснового бору, пансіонат «Шацькі озера» пропонує широкий спектр лікувальних процедур, включаючи фітотерапію, інгаляції, бальнеологію, мінеральні води, масаж, сауну та лікувальну фізкультуру. Житлові корпуси різних категорій включають одно-, дво- або тримісні номери, починаючи зі стаціонарних корпусів. Також є можливість розміщення в окремих будиночках економ-класу для 2, 3 або 4 осіб. Пансіонат розрахований на 486 місць (рис. 2.16).

Рис. 2.16. Пансіонат «Шацькі озера» [16]

У літній сезон для дорослих і дітей організуються екскурсії до найцікавіших місць Шацького національного природного парку, де можна оглянути багату флору і фауну.

Оцінка туристичного потенціалу санаторно-курортних закладів Волинської області свідчить про значні можливості для розвитку цього регіону. Використання природних, культурних та історичних ресурсів, інвестиції в

інфраструктуру та послуги, ефективний маркетинг та міжнародна співпраця можуть забезпечити стійке зростання туристичної галузі. Це сприятиме не лише економічному розвитку області, але й підвищенню якості життя місцевих жителів та залученню туристів з усього світу.

2.3. Розробка маршруту лікувально-оздоровчого туризму Волинською областю

Лікувально-оздоровчий туризм має чітко визначену мету та специфічну програму, що спрямована на покращення здоров'я туристів. Він відрізняється від інших видів туризму акцентом на медичні процедури та оздоровчі програми, спеціалізованими локаціями та інфраструктурою, а також присутністю медичного персоналу. Ці особливості роблять лікувально-оздоровчий туризм унікальним та необхідним сегментом туристичної індустрії, що вимагає ретельного планування та високого рівня обслуговування для досягнення своїх цілей. Однак через свої особливості, лікувально-оздоровчі мандрівки не є загальнодоступними, так як є досить вартісними.

Природні умови Волинської області, такі як сприятливий клімат, наявність мінеральних вод і лікувальних грязей, а також розгалужена система лікувально-оздоровчих комплексів, створюють сприятливу базу для розвитку оздоровчого туризму. Унікальні естетичні ландшафти та розмаїття лісових ресурсів надають Волинській області привабливості для відпочинку та відновлення здоров'я.

Нами розроблена лікувально-оздоровча автобусна мандрівка територією Волинської області, а саме «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області».

Туристичний маршрут «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області» має на меті ознайомити відвідувачів із багатством мінеральних вод регіону, їх унікальними лікувальними властивостями та можливостями для оздоровлення і відпочинку.

Цей маршрут спрямований на те, щоб продемонструвати відвідувачам унікальні можливості Волинської області для оздоровлення за допомогою мінеральних вод та підвищити привабливість регіону як туристичного напрямку лікувально-оздоровчого туризму.

Дану лікувально-оздоровчу автобусну мандрівку можна починати з початку квітня і до кінця жовтня, хоча можна мандрувати і в будь-яку пору року. Дана мандрівка по тривалості орієнтована на 3 дні, але її можна збільшити чи зменшити за бажанням туриста. Крім того, вона може бути, як дитячою, так і для інших вікових категорій.

Так як це мандрівка лікувально-оздоровчого туризму, то головний акцент зроблено на мінеральні джерела Волинської області та лікувально-оздоровчі процедури, але, крім того, вона дасть змогу відвідати унікальні природні та історико-культурні туристичні локації (рис. 2.17): м. Луцьк – село Грем'яче – село Журавичі — село Оконськ – м. Ковель – село Гаївка – село Світязь – м. Володимир – село Павлівка – м. Луцьк.

Протяжність даного маршруту – 463 км.

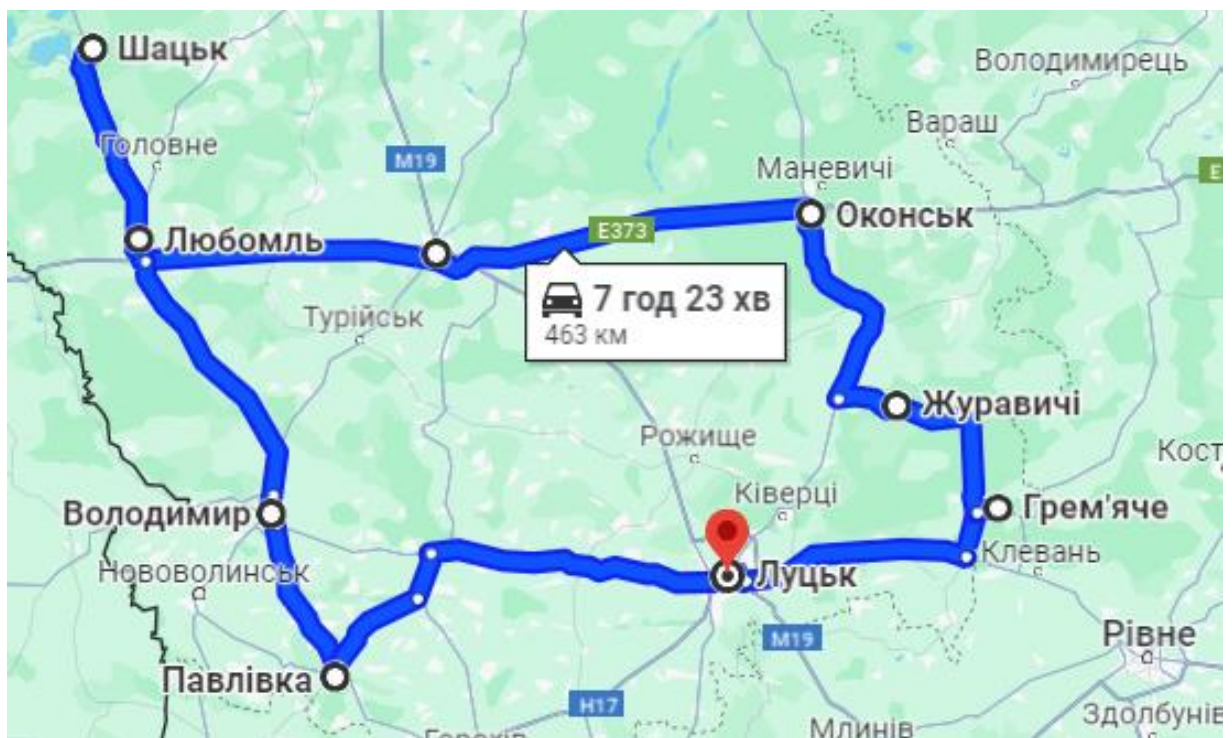

Рис. 2.17. Схема лікувально-оздоровчої автобусної мандрівки «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області»

Програма мандрівки

1-й день

Оренда автобуса, підготовка до туристичної подорожі, збір групи.

Першими локаціями нашої мандрівки є відвідування двох родовищ мінеральних вод – Луцького і Волинського, які знаходяться в околицях міста Луцька.

Луцьке родовище має одну свердловину, яка експлуатується ПРАТ «Луцьк Фудз» для промислового розливу. Затверджені запаси становлять 151 м³/добу, а глибина видобування – 900 метрів. Вода характеризується як сульфатно-хлоридно-кальцієво-натрієва з малою мінералізацією (4,06 г/дм³) без специфічних компонентів і відноситься до групи лікувально-столових вод. Обсяг добування води становить 70 м³ на рік.

Волинське родовище також має одну свердловину, яка експлуатується ПРАТ «Луцьк Фудз» для промислового розливу. Затверджені запаси становлять 11,8 тис. м³/добу, а глибина видобування – 300 метрів. Вода характеризується як слабомінералізована гідрокарбонатно-кальцієва (0,52 г/дм³) без специфічних компонентів і відноситься до групи природних столових вод. Обсяг добування води становить 3,43 тис. м³ на рік [16].

Наступною нашою зупинкою є санаторій матері і дитини «Пролісок», що знаходиться в околицях села Грем'яче Луцького району на території національного природного парку «Цуманська пуща».

Для пиття й купання використовується мінеральна вода з власної свердловини. Це лікувальне хлоридно-натрієве мінеральне джерело сертифіковане Одеським інститутом курортології. Нещодавно було споруджено сучасний водолікувальний комплекс.

В даному санаторії пройдемо сеанс спелеотерапії – є власна соляна кімната (рис. 2.18), яка точно відтворює мікроклімат соляної шахти з високою концентрацією сухого соляного аерозолу в повітрі. Цей метод має наукове підґрунтя і дозволений до використання в Україні. В деяких аспектах дана соляна кімната перевершує природні аналоги, оскільки дозволяє корегувати

певні параметри мікроклімату. Це підвищує ефективність лікування та робить його доречним у випадках, коли просте перебування в печері не працює.

Рис. 2.18. Соляна кімната санаторію «Пролісок» [31]

Наступною нашою зупинкою є село Журавичі Луцького району де знаходиться джерело мінеральних вод. Вода Журавичівського родовища за якістю відповідає джерелам Моршинське №1 і Єсентуки №17. Тут знаходиться 3 сверловини, 2 з яких розміщені на території колишнього санаторію-профілакторію «Журавка», який функціонував до 1998 року (рис. 2.19).

Рис. 2.19. Колишній санаторій-профілакторій «Журавка» [32]

Ці води містять домішки бромю, йоду та радону і можуть використовуватися для лікування серцево-судинної системи, атеросклерозу, а також захворювань дихальної та травної систем.

Після чого переїжджаємо в село Оконськ Камінь-Каширського району де знаходяться Оконські джерела (рис. 2.20).

Майже в центрі озера Окнище знаходяться два потужні джерела карстових вод. Вода з-під землі виходить під значним тиском, формуючи на

поверхні озера два куполоподібні фонтани, з яких постійно виходять грудочки крейди. Вода в озері прозора та приємна на смак. Особливістю оконської води є те, що вона не піддається газуванню, хоча містить вапно, магній і кухонну сіль (1,6 мг/л). Однак, хімічні та фізичні властивості цієї води ще недостатньо досліджені, тому вона поки що не використовується для лікувальних цілей.

Рис. 2.20. Оконські джерела [21]

Рівень води в озері залишається постійним і ніколи не переповнюється, оскільки озеро сполучене з річкою Окінкою, а також з кількома ставками, де розводять форель, яка є цінною і вибагливою до чистої води рибою. Згодом тут також почали розводити осетрів.

Після чого переїжджаємо до міста Ковеля де переночуємо в готелі RestTime.

2-й день

– 8.30 – сніданок, збори, виїзд з готелю.

Переїжджаємо до водоносного мінерального джерела Ковельське, яке знаходиться поблизу міста Ковеля. Дане джерело є унікальним, так як містить хлоридно-натрієво-йодо-бромну воду, що більше ніде в Україні не зустрічається. Водоносний горизонт розташований на глибині понад 1300 метрів. Було просвердлено дві свердловини, експлуатаційні запаси яких оцінюються у 90 м³/добу на термін 25 років.

Наступною нашою зупинкою є волинський обласний санаторій «Лісова пісня», що знаходиться селі Гаївка Ковельського району. В даному санаторії пройдемо сеанс озокеритової аплікації з грязелікуванням. В даному санаторії

посмакуємо смачними фіто чаями та відчуємо на смак кисневу пінку. Санаторій «Лісова пісня» розрахований на одночасне оздоровлення 420 осіб та має міжнародне визнання. Він спеціалізується на лікуванні серцево-судинних захворювань, органів дихання, шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового апарату, центральної та периферійної нервової системи, а також шкірних захворювань. У санаторії працюють три реабілітаційні відділення (рис. 2.21).

Рис. 2.21. Медичні процедури в санаторії «Лісова пісня» [9]

Санаторій оснащений сучасною діагностичною й лікувальною апаратурою. У ньому функціонує повноцінне відділення для грязелікування, де використовуються місцеві лікувальні грязі, ефективні при захворюваннях хребта, суглобів та хронічному холециститі. Проводяться різні водні процедури, зокрема підводний душ-масаж, сірководневі ванни для лікування серцево-судинних захворювань, а також фітованни для зміцнення імунітету та нервової системи.

Пацієнти, які мають проблеми зі сном, синдромом хронічної втоми та серцеві захворювання отримують лікування апітерапією.

Далі переїдемо в село Світязь в пансіонат «Шацькі озера» де і заночуємо.

3-й день

– 8.30 – сніданок, збори, екскурсія по пансіонату.

Пансіонат, розташований у сосновому лісі на березі озера Світязь, спеціалізується на лікуванні захворювань серцево-судинної, нервової та дихальної систем (рис. 2.22). Для цього застосовуються різні методи лікування,

такі як масаж, лікувальна фізкультура, фізіотерапія та бальнеологічні процедури.

Рис. 2.22. Пансіонат «Шацькі озера» [16]

Передостанньому локацією нашої мандрівки лікувально-оздоровчого туризму є відокремлений підрозділ база відпочинку санаторій профілакторій «Шахтар» ДП «Волиньвугілля», що знаходиться в селі Павлівка Володимирського району і має напрямок – оздоровленні осіб, які страждають на захворювання опорно-рухового апарату та органів дихання не туберкульозного характеру.

Крім того відвідаємо ТзОВ «Йоданка», що випускає мінеральну воду «Йоданка Павлівська». Вода з артезіанської свердловини №110, глибиною 90 метрів, відповідає всім вимогам стандартів. Природний йод значно покращує якість води та продовжує термін її зберігання. Вода містить йод у формі йодидів, що добре засвоюються організмом, а також 19 інших корисних мікроелементів, що робить цей напій унікальним.

«Йоданка Павлівська» рекомендується для людей різного віку, які проживають у зонах з підвищеним рівнем радіації та йододефіцитом. Вона підвищує захисні функції організму, додає енергії, сприяє зниженню холестерину в крові, покращує розумову та фізичну активність, нейтралізує дію радіації, а також відновлює та посилює репродуктивну функцію. Вода покращує обмін речовин, розріджує кров і запобігає її згортанню під час циркуляції [16].

Після екскурсії та дегустації мінеральної води прямуємо до Луцька.

Визначимо ціну туристичного маршруту «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області» для 18 чоловік:

- послуги автоперевізника (19 грн. за 1 км – 463 км x 19 грн. = 8 797 грн.);
 - соляна кімната санаторію «Пролісок» – 80 грн. x 18 = 1 440 грн.;
 - ночівля в готелі RestTime (м. Ковель) – 550 грн. x 18 = 9 900 грн.;
 - озокеритові аплікації в санаторії «Лісова пісня» 60 грн. x 18 = 1 080 грн.;
 - приймання грязевої ванни в санаторії «Лісова пісня» 60 грн. x 18 = 1 080 грн.;
 - фіто чай 15 грн. + киснева пінка 20 грн. в санаторії «Лісова пісня» 35 грн. x 18 = 630 грн.;
 - ночівля в пансіонаті «Шацькі озера» 600 грн. x 18 = 10 800 грн.;
 - оплата гіда-екскурсовода 500 грн. на добу, 500 грн. x 3 = 1 500 грн.;
 - страховка (6 грн. x 18 = 108 грн.);
 - комісійна винагороду (20% від вартості – 7 000 грн.).
- 35 335 - 100

Коли порахувати витрати, то можна побачити, що загальна ціна лікувально-оздоровчої автобусної мандрівки «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області» на 3 дні складає 42 335 грн., або 2 350 грн. на 1 особу.

Крім того, в дану ціну не входить харчування по маршруту подорожі. Передбачено замовлення сніданків та вечері в готелях, а обіду – в кафе по маршруту руху.

В Додатку А наведено приклад заповнення Картки туристичного маршруту.

Лікувально-оздоровчі тури у Волинській області мають унікальні особливості, що роблять їх привабливими для туристів з усієї України та з-за кордону. Цей регіон славиться своїми природними лікувальними ресурсами, різноманіттям оздоровчих методик та мальовничими ландшафтами.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму регіону

Лікувально-оздоровчий туризм є однією з ключових галузей, яка може стати рушійною силою економічного розвитку Волинської області. Природні ресурси, багаті мінеральні води, лікувальні грязі, мальовничі пейзажі та екологічно чисте середовище створюють ідеальні умови для розвитку цього виду туризму. Проте, попри великий потенціал, існує низка проблем, які перешкоджають повноцінному розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні.

Однією з основних проблем є війна в Україні та нестабільність економічної ситуації, яка впливає на фінансування лікувально-оздоровчих закладів та розвиток інфраструктури. Багато з них потребують модернізації та оновлення обладнання. Відсутність інвестицій у розвиток медичної та діагностичної бази призводить до того, що деякі заклади не можуть надавати сучасні медичні послуги, які користуються попитом у туристів.

На сьогоднішній час головними складовими лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області є бальнеотерапія (лікувальний вплив отримується за рахунок ефекту цілющої здатності мінеральних вод), кліматотерапія (погожі погодні умови та властивості погоди) та грязелікування (долучення лікувальних грязей). Необхідно відмітити, що за рівнем наявних ресурсів Волинська область не володіє переважаючими позиціями в жодній з наведених категорій. В розвитку санаторно-курортного оздоровлення область дуже відстає і за ресурсами, і за розвитком інфраструктури від інших регіонів України [6].

Ще однією проблемою є зменшення кількості лікувально-оздоровчих закладів на території Волинської області. Так, припинили свою діяльність, шляхом реорганізації чи закриття Волинський обласний санаторій матері і дитини «Турія» (м. Ковель), обласний дитячий протитуберкульозний санаторій

«Згорани» у с. Згорани Ковельського району, Волинський обласний протитуберкульозний санаторій для дорослих «Колки» в селищі Колки Луцького району, санаторій-профілакторій «Журавка» у с. Журавичі Луцького району та санаторій-профілакторій Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк).

Несприятливим фактором для Волинської області є так звана «курортна дисфункція», поняття, яке використовується для позначення повного або часткового недолучення курортів місцевостей та їхніх ресурсів (інфраструктури, природних ресурсів тощо). В більш ширшому значення – це місцевості із великою рекреаційною та мандрівною здатністю, популярними локаціями неорганізованих мандрівок, але з не рейтинговими та применшеними лікувально-оздоровчими ресурсами природного походження [27].

Іншою важливою проблемою є недостатньо розвинута інфраструктура. Багато доріг, які ведуть до санаторно-профілактичних закладів, знаходяться в незадовільному стані, що ускладнює доступ туристів до санаторіїв і пансіонатів. Деякі медичні заклади та санаторії вимагають модернізації та поліпшення інфраструктури. Недостатня розвиненість готельної бази, а також обмеженість доступу до медичних послуг можуть відлякувати потенційних туристів.

Ще однією проблемою є недостатня промоція Волинської області на міжнародному ринку. Волинська область часто залишається непоміченою як туристичний напрямок через недостатню рекламу та просування. Відсутність ефективних маркетингових стратегій і рекламних кампаній призводить до того, що багато потенційних туристів не знають про лікувальні можливості Волинської області. Це обмежує кількість відвідувачів і знижує конкурентоспроможність регіону порівняно з іншими популярними санаторно-профілактичними закладами.

Брак кваліфікованих медичних працівників та спеціалістів у галузі лікувально-оздоровчого туризму та спеціалістів у галузі туризму може стати перешкодою для надання якісних послуг. Багато молодих фахівців виїжджають

за кордон у пошуках кращих умов праці та вищої заробітної плати. Це створює дефіцит кадрів і знижує якість наданих послуг у санаторіях і пансіонатах.

Хоча Волинь славиться своєю екологічною чистотою, є й екологічні виклики. Забруднення водних ресурсів, вирубка лісів та неправильне поводження з відходами можуть завдати шкоди природному середовищу, що є основою лікувально-оздоровчого туризму. Необхідні заходи для збереження та захисту природних ресурсів регіону.

Недостатня координація діяльності між медичними закладами, готелями, туристичними агентствами та іншими зацікавленими сторонами може призвести до дублювання зусиль та розбіжностей у розвитку галузі. Необхідно створити механізми співпраці та обміну інформацією для забезпечення ефективного розвитку туризму [3].

Для подолання цих проблем необхідно розробити комплексну стратегію розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області. Це має включати покращення інфраструктури, залучення інвестицій, підвищення кваліфікації кадрів, активну промоцію регіону на міжнародному рівні та охорону навколишнього середовища. Лише за умов ефективної співпраці між урядом, місцевими органами влади, бізнесом та громадськістю можна досягти значного прогресу та перетворити Волинь на провідний центр лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

3.2. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчих мандрівок області

Волинська область має значний потенціал у природних ресурсах, таких як мінеральні джерела, ліси та водойми. Використання цих природних багатств для розвитку медичного туризму може стати додатковим стимулом для подальшого росту галузі [16].

З погляду переваг у виборі нових стратегій ведення підприємницької діяльності на ринку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області, необхідно враховувати як можливості самих суб'єктів господарської діяльності,

так і потенційні нормативно-правові та адміністративні обмеження, пов'язані з регламентацією споживчого попиту та рухом туристичних потоків в умовах війни в Україні з дотримання режиму підвищеної готовності.

У контексті поточної ситуації на українському туристичному ринку, до найбільш адаптивних управлінських стратегій, які можливо використовувати з відносно невеликим рівнем початкових фінансових вкладень, слід віднести варіативність бізнес-процесів. Метою варіативності є розширення спектру пропонованих послуг лікувально-оздоровчого туризму при максимальному охопленні усіх споживчих сегментів, сукупність яких формує фактичну ємність даного різновиду ринку.

Наприклад, підприємства лікувально-оздоровчої сфери можуть розширити свої послуги на надання медичних консультацій та діагностики для туристів, що потребують заходів профілактики чи лікування. Також можливим є розширення спектру рекреаційних, спортивних та розважальних програм, які включатимуться до пакетів відпочинку. Крім того, суб'єкти господарювання можуть активно використовувати цифрові технології та онлайн-платформи для просування своїх послуг та залучення клієнтів. Інтернет-маркетинг, соціальні мережі та розробка мобільних додатків для бронювання та отримання інформації можуть забезпечити широку досяжність аудиторії та зростання конкурентоспроможності [2].

Загалом, в умовах сучасних викликів та обмежень, підприємства лікувально-оздоровчої сфери повинні бути готові до гнучкого адаптування своїх стратегій та надання інноваційних послуг, що відповідають потребам та очікуванням сучасного туриста.

З точки зору лікувального-оздоровчих мандрівок на території Волинської області стратегія варіативності, яку можна використати в умовах війни, окреслює окремі заборони, що приурочені до проведення бізнесової діяльності і можлива за такими напрямками (рис. 3.1). Дамо характеристику найбільш дієвих напрямів варіативності лікувально-оздоровчих мандрівок під час війни, детальніше:

Рис. 3.1. Можливі напрями варіативності лікувально-оздоровчого туризму Волинської області в умовах війни

Розширення асортименту медичних та оздоровчих послуг є ключовим для успішності лікувально-оздоровчих закладів. Розробка та впровадження нових програм та методик лікування є важливими для покращення медичної практики та підвищення ефективності лікувального процесу. Додавання додаткових послуг, пов'язаних з профілем закладу, дозволяє розширити спектр обслуговування та задовольнити різноманітні потреби клієнтів. Такі послуги можуть включати в себе профілактичні заходи, діагностику, лікування, реабілітацію, консультування та інші [5].

Багатофункціональні медичні центри є ефективною формою організації бізнесу на ринку лікувально-оздоровчого туризму, оскільки вони можуть надавати комплексні послуги, задовольняючи потреби різних категорій клієнтів. Такі центри можуть бути адаптовані як до внутрішнього, так і до зарубіжного туризму, що дозволяє збільшити аудиторію та прибутковість.

З огляду на обмеження на переміщення між регіонами, розвиток бізнесу, спрямованого тільки на один вид лікувально-оздоровчого туризму, може бути не вигідним. Тому важливо розглядати різноманітні потреби клієнтів та розробляти комплексні програми, що враховують різні види послуг для різних цільових аудиторій.

Освоєння нових видів лікувально-оздоровчого туризму є важливим кроком для розвитку галузі туризму. На сьогоднішній день, деякі з них є недостатньо представленими на ринку, хоча вони досить затребувані. Зокрема, медикаментозне лікування та боротьба з різноманітними залежностями, такими як алкогольна та наркотична залежність, а також залежність від комп'ютерних ігор та Інтернету, можуть стати об'єктом спеціалізованих програм лікувально-оздоровчого туризму [34].

З огляду на сучасні обставини, такі як пандемія COVID-19 та війна, підвищується актуальність внутрішнього лікувально-оздоровчого туризму. У цьому випадку, людина не має дискомфорту через мовні бар'єри, складнощі у міжкультурному спілкуванні чи проблеми з транспортуванням до місця оздоровлення та лікування. Розвиток такого виду туризму може сприяти підвищенню рівня тривалості життя та збереженню здоров'я населення.

Розробка та впровадження комплексних програм лікувально-оздоровчого туризму, спрямованих на боротьбу з проблемою ожиріння населення, є надзвичайно важливим завданням у сучасному світі. Надмірна вага та ожиріння стають однією з найбільш актуальних проблем не лише для зарубіжних країн, але й для України, оскільки вони породжують серйозні медичні проблеми та знижують якість життя людей. Ці комплексні програми можуть включати в себе різноманітні заходи, спрямовані на популяризацію здорового способу

життя та активного відпочинку, враховуючи потенціал лікувально-оздоровчих закладів. Вони можуть включати оздоровчі процедури, спеціально розроблені програми харчування, фітнес-тренування та спортивні заняття, підтримуючі групи та психологічну підтримку. Крім того, важливою складовою таких програм є освітня робота щодо здорового харчування та активного способу життя.

Успішність таких програм залежить від їхньої доступності, ефективності та підтримки з боку уряду, громадських організацій та медичних установ. Широке впровадження таких програм може значно зменшити випадки ожиріння та покращити стан здоров'я населення, що в свою чергу позитивно вплине на загальний рівень благополуччя суспільства.

Розробка нових програм, спрямованих на профілактику, лікування та реабілітацію після поранень у війні, є одним із ключових напрямків стратегії варіативності на ринку лікувально-оздоровчого туризму. Цей напрямок відзначається значною перспективністю та актуальністю в сучасних умовах, що зумовлено низкою важливих чинників [17].

Спочатку, важливо зазначити, що війна в Україні призводить до численних поранень та травм серед цивільного населення. Це може бути як фізичні травми, так і психологічні та емоційні травми, які вимагають комплексного лікування та реабілітації. Для багатьох постраждалих від війни лікувально-оздоровчий туризм може стати не лише можливістю одужання, а й шляхом до повернення до здорового та активного способу життя. Програми реабілітації, які включають в себе фізичну терапію, психологічну підтримку та соціальну адаптацію, можуть допомогти постраждалим відновити функції та покращити якість свого життя.

Крім того, розвиток лікувально-оздоровчого туризму для постраждалих від війни може мати значний соціальний вплив, сприяючи їхній інтеграції у суспільство та підтримці психологічного благополуччя. Отже, розробка та реалізація програм лікувально-оздоровчого туризму для постраждалих від

війни має великий потенціал для поліпшення якості життя та соціальної реабілітації цієї категорії населення.

Отже, можна зробити висновок про перспективність і значущість стратегії варіативності на ринку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області в післявоєнний період. Реалізація ключових напрямів цієї стратегії має потенціал скоротити витрати на ведення операційної діяльності завдяки розширенню спектра та структури пропозиції. Крім того, це сприятиме відновленню сталого попиту на туристичні послуги у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Лікувально-оздоровчий туризм набуває дедалі більшої популярності у сучасному світі, де люди шукають способи поліпшення здоров'я та загального самопочуття. Цей вид туризму поєднує відпочинок з медичними та оздоровчими процедурами, пропонуючи комплексний підхід до збереження та відновлення здоров'я.

На теперішній час, як в Україні так і в світі, виділяється велика кількість трактувань даного поняття. Це можна пов'язати з тим, що трактування мандрівок в різноманітних джерелах є різноманітним.

У вітчизняній літературі для опису лікувально-оздоровчого туризму використовуються такі терміни, як: лікувальний туризм, санаторно-лікувальний туризм, оздоровчий туризм, медичний туризм, велнес-туризм, спа-туризм.

В англомовній літературі використовується ширший спектр термінів, що відображають різні аспекти та підходи до лікувально-оздоровчого туризму: Health Tourism, Wellness Tourism, Health Care Tourism, Cure Tourism, Holistic Tourism, Medical Tourism та інші.

Однією з ключових ролей лікувально-оздоровчого туризму є забезпечення доступу до високоякісних медичних послуг для тих, хто не може отримати їх у своїй країні або хоче скористатися послугами зарубіжних спеціалістів. Деякі країни славляться своїми передовими медичними технологіями, висококваліфікованими лікарями та сучасними лікувальними закладами, що робить їх привабливими для іноземних пацієнтів.

Такий вид туризму відкриває перед пацієнтами можливість отримати доступ до передових методів лікування, які можуть бути недоступними у їхній країні. Це особливо важливо для людей, які стикаються зі складними медичними проблемами або хронічними захворюваннями. Лікувально-оздоровчий туризм дозволяє їм отримати кваліфіковану медичну допомогу та підтримку у сприятливому туристичному середовищі, що може позитивно позначитися на їхньому фізичному та психічному стані.

Більше того, лікувально-оздоровчий туризм має значний економічний вплив на туристичну індустрію. Він стимулює розвиток медичних закладів, готельного бізнесу, ресторанного господарства та інших супутніх галузей. Крім того, цей вид туризму збільшує обсяги міжнародних туристичних потоків, сприяючи зростанню доходів для країни-приймача.

Лікувально-оздоровчий туризм в Україні традиційно займає важливе місце в структурі національної туристичної індустрії. Курорти, санаторії та оздоровчі комплекси, розташовані у мальовничих місцевостях, мають багаторічну історію та досвід надання високоякісних послуг. Завдяки багатству природних ресурсів, розмаїттю кліматичних зон та наявності сучасних медичних і оздоровчих закладів, Україна має значний потенціал для розвитку цього виду туризму. Проте, у сучасних умовах війни, туристичний сектор, зокрема лікувально-оздоровчий туризм, стикається з безпрецедентними викликами та труднощами.

Волинська область має значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, завдяки сприятливим кліматичним умовам як у теплий, так і в холодний періоди року. Це створює можливості для цілорічної рекреаційної діяльності. Природні умови області дозволяють використовувати цілий комплекс лікувальних процедур, таких як кліматотерапія, повітряні та сонячні ванни, купання в озерах та використання мінеральних вод.

Оцінка туристичного потенціалу санаторно-курортних закладів Волинської області свідчить про значні можливості для розвитку цього регіону. Використання природних, культурних та історичних ресурсів, інвестиції в інфраструктуру та послуги, ефективний маркетинг та міжнародна співпраця можуть забезпечити стійке зростання туристичної галузі. Це сприятиме не лише економічному розвитку області, але й підвищенню якості життя місцевих жителів та залученню туристів з усього світу.

Нами розроблена лікувально-оздоровча автобусна мандрівка територією Волинської області, а саме «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області» протяжністю 463 км.

Лікувально-оздоровчий туризм є однією з ключових галузей, яка може стати рушійною силою економічного розвитку Волинської області. Природні ресурси, багаті мінеральні води, лікувальні грязі, мальовничі пейзажі та екологічно чисте середовище створюють ідеальні умови для розвитку цього виду туризму. Проте, попри великий потенціал, існує низка проблем, які перешкоджають повноцінному розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні.

Розширення асортименту медичних та оздоровчих послуг є ключовим для успішності лікувально-оздоровчих закладів. Розробка та впровадження нових програм та методик лікування є важливими для покращення медичної практики та підвищення ефективності лікувального процесу. Додавання додаткових послуг, пов'язаних з профілем закладу, дозволяє розширити спектр обслуговування та задовольнити різноманітні потреби клієнтів. Такі послуги можуть включати в себе профілактичні заходи, діагностику, лікування, реабілітацію, консультування та інші.

Освоєння нових видів лікувально-оздоровчого туризму є важливим кроком для розвитку галузі туризму. На сьогоднішній день, деякі з них є недостатньо представленими на ринку, хоча вони досить затребувані. Зокрема, медикаментозне лікування та боротьба з різноманітними залежностями, такими як алкогольна та наркотична залежність, а також залежність від комп'ютерних ігор та Інтернету, можуть стати об'єктом спеціалізованих програм лікувально-оздоровчого туризму.

Розробка нових програм, спрямованих на профілактику, лікування та реабілітацію після поранень у війні, є одним із ключових напрямків стратегії варіативності на ринку лікувально-оздоровчого туризму. Цей напрямок відзначається значною перспективністю та актуальністю в сучасних умовах, що зумовлено низкою важливих чинників.

Отже, можна зробити висновок про перспективність і значущість стратегії варіативності на ринку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ринку туropераторів України. URL: <https://blog.youcontrol.market/analiz-rinku-turopieratoriv-ukrayini/>
2. Бабов К.Д., Дмітрієва Г.О., Тихохід Л.В. Лікувально-оздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери. *Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія*. 2019. № 2. С. 5-9.
3. Бабов К.Д., Безверхнюк Т.М., Коєва Х.О. Сучасний стан курортно-рекреаційного використання територій приморської смуги Одеської області на прикладі курортів «Куяльник» та «Сергіївка». *Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія*. 2019. № 2. С. 10-15.
4. Бабова І.К., Плакіда О.Л. Медичний туризм: ортопедичний сегмент. *Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія*. 2019. № 2. С. 16-21.
5. Баєв В.В. Сучасні тенденції розвитку медичного туризму в Україні. *Агросвіт*. 2015. № 7. С. 35-38
6. Белоусова Н., Заваріка, Г. Економічна доцільність використання природно-ресурсного потенціалу регіонів України для розвитку курортно-оздоровчого сегменту туризму. *Наукові перспективи*, № (19). 2022 С. 308-320.
7. Волинський обласний центр з гідрометеорології. URL: <https://meteofor.com.ua/weather-lutsk-4928/>
8. Волинський обласний санаторій для дітей з батьками «Дачний». URL: <https://micto.ua/volynskiy-oblasnyi-sanatorii-dlia-ditei-z-batkamy-dachnyi-i156024/>
9. Волинський санаторій «Лісова пісня». URL: <https://lp.volyn.ua/page/pro-sanatoriyu>
10. Галасюк С. Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». *Економіка та суспільство*, (47). 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2094>
11. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризму в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 16. Ч. 4. 2016. С. 101-105.
13. Д'яконова А.К., Стрікаленко Т.В., Жовтяк К.О. Стратегія розвитку організації харчування в санаторно-курортних та рекреаційно-оздоровчих комплексах України. *Економіка та суспільство*, (50). 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2375>
14. Закон України «Про туризм». URL: https://urst.com.ua/act/pro_turyzm
15. Ільїн Л.В., Пасічник М.П. Сапропелеві лікувальні грязі Шацького Поозер'я: речовинний склад, властивості, ресурси. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання п'яте / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю.* Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. С. 240-252.
16. Карпюк З., Качаровський Р., Антипюк О. Перспективи лікувально-курортної рекреації на Волині. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів: матеріали II Міжнар. наук.- практи. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 19-20 квітня 2018 р.) / за ред. Ю.М. Барського, С.О. Пугача.* Луцьк: Волиньполіграф, 2018. С. 140-145.
17. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2018. 128 с.
18. MedTour: веб-сайт. URL: <https://medtour.help>
19. Михайліченко Г.І. Розвиток туристичного продукту лікувально-оздоровчого та медичного туризму України. *Ефективна економіка*, Випуск 2. 2020. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.2>
20. Національна туристична організація України оголошує оздоровчий та медичний туризм темою року в Україні. Національна туристична організація України. URL: https://www.ntoukraine.org/tourismyear_2022_ua.html
21. Оздоровчо-лікувальний туризм. URL: https://ozi.pp.ua/ozdorovcho-likuvalnij-turizm_14200/

22. Офіційний сайт Української асоціації медичного туризму. URL: www.uamt.org.ua
23. Павленко Є.Є., Ільницька Г.С., Павленко В.О. Оздоровчий туризм: навч. посібник для студентів денної форми навчання. Харків: НФаУ. 2021. 114 с.
24. Пансіонат «Шацькі озера». URL: <https://ukrtour.pro/hostels/pansionat-sacki-ozera-s-svitaz>
25. Парфіненко А.Ю., Волкова І.І., Щербина В.І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.* 2020. Вип. 7. С. 130-135
26. Пасічник М.П., Ільїн Л.В., Хільчевський В.К. Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси озер Волинської області. Луцьк: Волиньполіграф, 2021. 172с.
27. Пасічник М., Ільїна О. Ресурсні чинники розвитку лікувально-оздоровчого туризму Волинської області. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія Туризм.* № 4(1). 2021. С. 40-53.
28. Писарева І.В., Житник К.В. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні: характеристика та ресурсний потенціал. *Інфраструктура ринку.* Випуск 62. 2021. С. 137-142.
29. Поляков М.П., Білозубенко В.С., Шаблій С.Є. Аналіз глобальних тенденцій у туризмі. *Економічний простір*, (161), 2020. С. 15-19.
30. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. No 2026-14 з поточною редакцією від 8.12.2017 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>
31. Санаторій матері і дитини «Пролісок». URL: <https://prolisok.info/>
32. Сучко О.С., Карпюк З.К. Бальнеологічно-рекреаційний потенціал санаторію-профілакторію «Журавка». *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів (15-16 травня 2018 року).* Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 142-145.

33. Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm
34. Щука Г.П., Ковальська Л.В., Гальків Л.І. Визначення змісту та структури лікувально-оздоровчого туризму. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*, 2022, №5, С. 91-97.
35. Lanz Kauffman E. Wellness tourism : market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 2001. № 7 (1). P. 5-17.
36. UNWTO: International Tourism Highlights, 2023 Edition. URL: <https://www.eunwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>

ДОДАТКИ

Додаток А

Картка лікувально-оздоровчої автобусної мандрівки «Перлини мінеральних аквальних комплексів Волинської області»

Основні показники маршруту

Вид маршруту – оздоровчо-пізнавальний

Кілометраж спелеологічного маршруту – 463 км

Тривалість маршруту – 3 доби

Всього туристів у групі – 18

Всього туристів по маршруту – 18

Всього чол / днів обслуговування – 1/3

Початок обслуговування першої групи – з 01 квітня

Початок обслуговування останньої групи – 30 жовтня

Закінчення обслуговування останньої групи за маршрутом – 31 жовтня

Вартість путівки на 1 особу – 2 350 грн. (без харчування).

Місяць	Туристів за місяць	Графік заїзду	Груп туристів
травень	20	16 – 18, 22 – 24	2
червень	30	7 – 9, 16 – 18, 22 – 24	3
липень	30	7 – 9, 16 – 18, 22 – 24	3
серпень	20	16 – 18, 22 – 24	2
вересень	20	16 – 18, 22 – 24	2